

ВІА РЕГІА –
великий культурний шлях Ради Європи
Via Regia –
Cultural Route of the Council of Europe

Туризм сільський зелений

II'2011
(липень-грудень)

ВІА РЕГІА - Україна

великий культурний шлях Ради Європи

Віа Регія – це назва найстарішого та найдовшого сухопутного зв'язку між Східною і Західною Європою

Його довжина 4500 км. Він існує вже понад 2000 років і від берегів Атлантичного океану до Дніпра поєднує 8 європейських держав, між якими завжди існував культурний та історичний взаємозв'язок. Сьогодні ці держави утворюють загальноєвропейський культурний простір.

Шлях Віа Регія, нині це Європейський транспортний коридор С III, є унікальним символом об'єднання Європи, а його об'єкти

розповідають нам про історію, архітектуру і традиції континенту. Будівництво нової автомагістралі по коридору Віа Регія зробить по дорожжі більш комфортними та швидкими.

Міжнародна мережа "Віа Регія – культурний шлях Ради Європи" створена для продовження культурного обміну між країнами Європи та сприяння їх зближенню.

Даний путівник показує Україну, частину давнього культурного шляху Віа Регія, очима мандрівника і відкриває європейському туристу нові місця.

Європейський культурно-інформаційний центр в Тюрінгії, як міжнародний координаційний пункт мережі "Віа Регія – культурний шлях Ради Європи", вітає видання путівника про Віа Регія в Україні. Цей путівник розкриває багатство культурної спадщини України, її своєрідність та неповторність, і в той же час – нерозривний зв'язок з культурними надбаннями країн європейського простору.

Кароліне Фішер,
директор Європейського культурно-інформаційного центру в Тюрінгії,
керівник проекту "Віа Регія – культурний шлях Ради Європи"

Віа Регія в Україні

15 років в Україні існує рух ентузіастів, спрямований на розвиток сільського зеленого туризму, який відкриває нові можливості для вирішення проблем села, пов'язаних, у першу чергу, із безробіттям, збереженням історико-культурної спадщини та навколишнього середовища.

Термін "сільський зелений туризм", категоризація "Українська гостинна садиба", екологічне маркування "Зелена садиба", школа сільського зеленого туризму, всеукраїнська виставка-ярмарок "Українське село запрошує", науково-популярний журнал "Туризм сільський зелений" та багато інших напрацювань має за цей період всеукраїнська громадська неприбуткова організація Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

На початку XXI століття в новітній історії України знову з'явився термін Віа Регія (Via Regia). Він дійшов до наших часів завдяки багаторічним дослідженням українських дослідників та послідовним крокам Європейського культурного центру в об'єднанні українських, польських, німецьких та французьких учасників у мережу з метою відродження шляхів, що об'єднують Європу.

Наразі спільно з Європейським центром та за підтримки Міжнародного фонду "Відродження" реалізується проект "Віа Регія – Україна – культурний шлях Ради Європи".

У даному путівнику представлені визначні архітектурні пам'ятки часів функціонування шляху Віа Регія XI–XIX ст. Сьогодні шлях

функціонує як транспортна магістраль, яка поєднує Україну з Європою.

918 км захоплюючої подорожі шляхом Віа Регія, який починається у Києві та проходить через Радомишль, Житомир, Новоград-Волинський, Корець, Острог, Рівне, Клеваний, Олику, Луцьк, Дубно, Броди, Підгірці, Олесько, Буськ, Львів, Самбір, Добромиль, Нижанковичі, – це чудова можливість ознайомитися з цікавими туристичними об'єктами, зупинитись у затишних невеликих готелях та садибах, насолодитись народною кухнею та традиціями.

Приємної подорожі!

Володимир Васильєв,
голова Спілки сприяння розвитку
сільського зеленого туризму в Україні,
керівник проекту "Віа Регія – Україна –
культурний шлях Ради Європи"

Історичний коридор Віа Регія (Via Regia) в Україні

1. КИЇВСЬКА РУСЬ

На території Центрально-Східної Європи між Балтійським і Чорним морями, вздовж басейнів Дністра, Дніпра та Оки у VII–X ст. сформувалися східнослов'янські суперсоюзи племен, які розвинулися в "дружинні" держави (military government): князівства хорватів (засян, теребовлян, поборан), волинян (власне волинян, бужан, лучан, черв'ян, дулібів), древлян, полян, сіверян, дреговичів, кривичів, радимичів, в'ятичів і словен. Не пізніше 753 р. в гирлі р. Ладозького озера готландські вікінги заклали свій опорний пункт Альдейгюборг (Ладого), який до кінця VIII ст. став центром невеликого королівства із змішаним фіно-слов'яно-варязьким населенням.

З приходом Рюрика з ютландської гілки данських Скольдунгів Ладога стала центром всієї Славії та навколишніх фінських земель (чуді). Наступник Рюрика Олег у 882 р. здобув Київ і поклав початок об'єднання навколо нього інших східнослов'янських князівств, яке було завершено за Володимира Святославича Святого (правління 980–1015 рр.). До 1000 р. Київська Русь стала однією з найбільших європейських держав, досягаючи на півночі Білого моря, на північному заході р. Неви до її впадіння в Балтійське море, на заході – середньої течії Німану, Західного Бугу і Сяну, на південному Заході – Карпат та верхньої течії Дністра і Пруту, на півдні – верхів'я Південного Бугу, Поросся та Ворскли, на сході – басейну Оки до її впадіння у Волгу.

Володимир Святославич у 989 р. одружився з принцесою Анною, дочкою Василевса Візантії Романа II з Македонської династії. За часів Ярослава Володимировича Мудрого

(1016–1018 рр., 1019–1054 рр.) правляча династія Рюриковичів через династичні зв'язки поріднилася з шведськими Шетконунгами-Інглінгами, польськими П'ястами, угорськими Арпадами, норвезькими Харфаргами-Інглінгами, французькими Капетінгами, німецькими династіями Штаде та Орламюнде. Зрозуміло, що це сприяло і економічним зв'язкам Русі з європейськими країнами.

У період існування Київської Русі її територію пересікали три міжнародні артерії: Бурштиновий шлях (з Балтійського моря в Чорне через Віслу, Сян і Дністер), шлях із варяг у греки (з Балтійського моря в Чорне через Неву, Ладогу, Волхов і Дніпро) та шлях з Булгару на Волзі в Кордовський халіфат в Іспанії (по Волзі та Оці, далі через Чернігівську землю на Київ – Галич – Перемишль – Краків – Прагу – Регенсбург – Трір). Останній шлях, який пересікав майже всю Європу, можна назвати Via Regia – транс'європейським шляхом. Сформувався він у X ст., коли після прийняття мусульманства Чорна Булгарія з центром у Булгарі на Волзі (нині Казань) трансформувалася у потужну торгову державу, пов'язану через Хорезм з великим шовковим шляхом в обхід Хозарії. З XI ст. цей шлях став основним транзитним європейським шляхом.

Поки не було розвинених твердих ґрунтових доріг основне сполучення відбувалося річковими шляхами. При цьому на Русі використовували лоді – малі дракари вікінгів, які мали малу осадку на воді, могли іти під веслами або під парусом, легко перетягувалися на катках по суходолу між річками. По Via Regia (з Булгару вгору по Волзі і далі вгору по Оці і Угрі, через волок до Десни і вниз по Десні, до впадіння в Дніпро до Києва) в столицю Русі поступали шовк, предмети розкоші, прянощі, інші східні товари та північні хутра.

У зворотньому напрямку йшли раби, мед, віск (потреби в якому були величезні – воскові свічки були основними освітлювальними засобами) та ремісничі вироби. В Києві Via

Regia перетиналася з Шляхом із варяг у греки, через який сюди потрапляли візантійський та скандинавський імпорт (зокрема зброя і штаби – сталні заготовки, так як місцеві болотні руди були мало придатними для виготовлення ріжучої та рублячої зброї і інших подібних виробів).

З Києва Via Regia мав три маршрути:

1) Київ – Білгород – Ярополч – Котельниця – Межидбіж – Теребовля – Микулинці – Галич – Львів (з другої половини XIII ст.) – Городок – Перемишль – Ярослав – Краків;

2) Київ – Білгород – Ярополч – Котельниця – Колодяжне – Полоний – Кременець – Броди – Буськ – Белз – Червен і далі на Люблін, Сандомир і Краків (на ділянці Броди – Буськ у Пліснеську було відгалуження, яким цей маршрут сполучався з першим на Львів – Городок – Перемишль;

3) Київ – Білгород – Ярополч – Котельниця – Колодяжне – Полоний – Кременець – Мичеськ – Звягель – Корець – Дорогобуж – Луцьк – Володимир – Устилуг – Холм (з другої половини XIII ст.) і далі на Люблін, Сандомир, Краків.

Ці маршрути підтверджені багаторічними дослідженнями, в першу чергу археологів (див., наприклад, Терещук К. І. Середньовічні торгові шляхи Східної Волині // Археологія. – № 36. – Київ, 1981. – С. 77–85; Войтович Л. Торгівля і торгові шляхи // Історія української культури. – Т. 2. – Київ, 2001. – С. 81–92).

З огляду на важливість Галицької землі, багатой покладами солі, яка була основним консервантом до появи холодильників, маршрути через її територію були важливою частиною Via Regia. Крім того, тут цей шлях перетинався з Бурштиновим шляхом. Хорватські князівства в басейні Верхнього Дністра та Сяну певний час перебували в орбіті Великоморавської держави, а землі черв'ян і танян (т. з. Червенські гради) в басейнах Танви і Вепру – Польської держави і, як і волинські землі, мали давні економічні зв'язки з Центральною Європою. Через тісніші контакти Волинської землі з Києвом волинська частина шляху експлуатувалася більш інтенсивно.

В реконструйованому вигляді українську частину Via Regia на XI–XIV ст. виглядає так: Київ – Корець – Острог – Луцьк – Львів – Пе-

Доктор історичних наук,
професор Л.В.Войтович

ремишль або більш детально: Київ – Житомир – Новоград-Волинський (літописний Звягель) – Корець (столиця Корецького князівства) – Острог – Рівне – Клевань (столиця Клеванського князівства князів Чорторийських) – Олика (пізніша столиця уділу князів Радзивілів) – Луцьк – Дубно – Броди – Пліснеськ (сьогодні с. Підгірці) – Олесько – Буськ – Львів – Самбір – Добромиль – Нижанковичі – Перемишль.

Назва Via Regia відбиває значення цієї магістралі для європейських країн, де вона знаходилася під захистом королівської влади (Перемишль – Краків – Прага – Регенсбург – Трір). Весь цей шлях був сухопутним, супроводжувався встановленням твердого покриття (т. з. битий шлях з каменю вапнякових порід) та спорудженням мостів (мостівничі були одними з найважливіших посад серед княжих міністеріалів) і охоронних замків. У X ст., судячи зі статутів австрійських та рейнських міст, основними предметами експорту з Русі були раби (зрештою зі слов'янських рабів сакаліба комплектувалася гвардія кордовських халіфів), мед, віск, хутра, коні, а також сіль,

ремісничі вироби (засвідчені археологами), зокрема пряслиця з рожевого овруцького шиферу, залізні навісні замки, глиняні іграшки та писанки. Ввозилися на Русь ремісничі вироби, зброя, кольорові метали, штаби – заготовки з рейнської руди, сукно та предмети розкоші.

На Via Regia розкинули свої факторії єврейські купці з Кордовського халіфату ад-радханья, які в основному торгували рабами. Такі факторії були і у Перемишлі та Києві. Єврейський мандрівник з Тортоси Ібрагім ібн Якуб ал Ісраїлі ал ат-Туртузі у 965–966 рр. відвідав єврейські факторії на шляху Via Regia. Фрагменти його реляції дійшли до нас через арабських географів ал-Бекрі, ал-Казвіні та Ібн Саїда (див.: Куник А., Розен В. Известия ал-Бекри и других авторов о Руси и славянах. Санкт-Петербург, 1878).

Товари шляхом з Києва до Перемишля перевозилися на чотирьохколісних возах. Дослідники досі дискутують стосовно запрягу, схиляючись до того, що важкі вози запрягалися волами (див.: Глушко М. Генезис тваринного запрягу в Україні. Культурно-історична проблема. Київ, 2003).

Скандинави називали Русь Гардаріки – країною міст. У домонгольській Русі міст було більше 300. В містах ремісники продавали свої вироби безпосередньо у своїх майстернях, для привозних товарів існували спеціальні ринки – торги, яких у більших містах могло бути кілька. Для іноземних купців були факторії та заїжджі двори.

Велике купецтво – гості – займалися виключно гуртовою торгівлею, дрібні купці крамарі та коробейники розносили перекуплені товари по глухих куточках. Селяни також збували на ринках свої товари, купляючи ремісничі і привозні вироби. Так, вироби з синього сирійського скла (предмет візантійського експорту) археологи знаходять в Новогрудку і віддалених селах Полоцької землі, куди візантійські купці ніколи не потрапляли. Купці об'єднувалися у спеціальні корпорації (сто) гречаників і т. д., які наймали обслугу купецьких валок, охорону і разом вирушали у важкі небезпечні експедиції, які могли як принести надприбутки, так і закінчитися загибеллю від рук розбійників.

Купці були прогресивним прошарком суспільства, який з'єднував різні світи, приносив новинки, що змушували модернізувати

виробництво та його технологію і сприяли загальному процесу. Не випадково гості були однією з рушійних сил міського віче (аналогу скандинавського та древньогерманського тінгу) – загальних зборів вільного населення, здатного носити зброю.

У "Руській правді", одному із основних законодавчих збірників, збереглися згадки про представників митної служби (осьмеників і вірників), суддів та поліції (ємців і ябедників). Посаду осьменика, якому підлягав міський ринок, займали бояри – представники вищого військового стану, вірники – збирали мита (віри), ємці – заарештовували і утримували у в'язниці порушників, ябедники – сліdkували за порядком і доповідали начальству.

Твердження про занепад Київської Русі з другої половини XI ст. не відповідають дійсності. Русь, подібно до Священної Римської імперії германської нації, трансформувалася у конфедерацію 11 земель, які розділилися на більші князівства, всередині яких утворилися менші.

Але число міст, їх розміри, розвиток торгівлі та ремесла не зменшувалися, а боротьба Мономаховичів з Ольговичами за київський стіл не привела до депресій. Зрештою подібні трансформації переживали в той час і сусідні польські землі, і Франція, і італійські та іспанські землі, не кажучи вже про німецькі. Не припинялося і функціонування Via Regia (див.: Войтович Л. Княжа доба на Русі: Портрети еліти. Біла Церква, 2006. 787 с.).

Ситуація змінилася тільки після вторгнення монгольських завойовників Бату-хана у 1238–1241 рр. 6 грудня 1240 р. монголи здобули Київ, а потім через Via Regia вторглися в Західну Європу, де в битвах при Легніце та Шайо у 1241 р. розгромили німецько-польське та угорське війська. І тільки смерть великого каана Угедея та відхід частини царевичів в Монголію, де почалася боротьба за його трон, змусили Бату-хана відмовитися від ідеї завоювання Європи.

У 1246–1247 рр. по Via Regia з Кракова до Києва проїхав папський дипломат францисканець Джованні де Плано Карпіні, який залишив опис цієї подорожі (див.: Путешествия в восточные страны Плано Карпини и Рубрука. Москва, 1957).

2. ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКЕ КНЯЗІВСТВО

У 1199 р. волинському князеві Романові Мстиславичу з старшої гілки Мономаховичів вдалося об'єднати династичною унією Галицьку і Волинську землі. В Галицькій землі якраз вигасла найстарша гілка нащадків Ярослава Мудрого, яка ще на своїх початках втратила право на київський престол, тому тутешні князі не покидали своїх столів і в силу різних обставин, не дробили свої землі, а навпаки об'єднували. Через це і місцеве боярство також не мало потреби переміщатися слідом за князями в інші землі і добилося трансформації своїх бенефіцій, отриманих на час несення служби, у спадкові феоди. Цим Галицька і Новгородська землі відрізнялися від інших земель.

Широка міжнародна торгівля по Via Regia і Бурштиновому шляху з Візантією та Болгарією (до кінця XII ст. галицькі князі опанували гирло Дунаю), тісні контакти з Угорщиною, сприяли піднесенню цієї землі, яка випереджала інші землі у своєму економічному і політичному розвитку.

Волинь теж бурхливо розвивалася, тут було більше 90 міст, північні волинські землі включали Гродно на Німані. Вихід до Балтики, торгівля через Via Regia та тісні контакти з польськими, литовськими, ятвязькими і пруськими князівствами сприяли піднесенню цієї землі. Але волинські князі належали до старшої гілки Мономаховичів, яка вела боротьбу за київський престол. Тому ресурси Волині були залучені до цієї боротьби, а її територія не раз ставала ареною вторгнення ворожих сил.

Данилу Романовичу у важких умовах втручання Угорщини та Польщі в боротьбу за спадщину Романа Мстиславича, який загинув у 1205 р., та монгольського вторгнення вдалося зберегти об'єднані землі і у 1253 р. коронуватися королем Русі. Його син Лев Данилович між 1245–1256 рр. на межі своїх Перемишльського та Белзького князівств, тобто Галичини і Волині, заклав місто, назване його іменем, – Львів. Частина дослідників досі вважають засновником міста короля Данила, хо-

ча всі джерела одноставно називають його сином Лева, на той час удільного князя і соратника батька. Львів відразу став одним з головних центрів на Via Regia, перебравши на себе роль Галича.

Данило Романович (1205–1264 рр., з перервами) не зміг звільнитися від монгольської залежності. Лев Данилович використав внутрішню боротьбу в Золотій Орді і з допомогою улусбека Ногая, Чингізида, який володів потужним Чорноморським улусом з центром в Ісакчі на Дунаї і зміщав золотоординських ханів, зміг збільшити територію королівства Русі, включивши частину Закарпаття, Люблінську землю, а також Київську землю (у "Книзі знань", відомій за трьома манускриптами і датованій близько 1350 р., де описані подорожі кастильського монаха-францисканця, за Польщею поставлене "королівство Льва", до складу якого входив Київ, і подано його прапор – зелене полотнище з червоним хрестом). Тільки у 1300 р. хан Токта, воюючи з Ногаєм, посадив в Києві князя з путивльської гілки Ольговичів. Але, коли з 1301 р. Токта вступив в довгу боротьбу з нащадками Ногая, наступник Лева – Юрій (1301–1308 рр.) прийняв королівський титул, декларуючи звільнення від монголів і добився утворення окремої Галицької митрополії.

Після загибелі у 1340 р. князя Болеслава-Юрія Тройденевича (1325–1340 рр.) почалася довга боротьба за спадщину Романовичів, у якій взяли участь Угорщина та Польща з одного боку і князь Любарт-Дмитро Гедимінович (1340–1383 рр.) з другого. Всі учасники боротьби мали певні династичні споріднення з Романовичами і підстави до їх спадщини. Боротьба завершилася у 1387 р. анексією Польщі галицької частини королівства Русі, яка у 1434 р. була трансформована у Руське воєводство. Волинь до смерті князя Свидригайла Ольгердовича у 1452 р. зберігала незалежність, потім була інтегрована у Велике князівство Литовське, а після Люблінської унії 1569 р. як Волинське воєводство включена до складу Польщі.

Галицько-волинські князі повністю використали сусідство з Великою Монгольською імперією ("Pax Mongolica") для дальшого розвитку Via Regia, яка тепер з'єднувала Європу з Азією.

У 1380 р. король Людовик Анжуйський, який тоді носив титул короля Угорщини, Польщі, Далмації, Русі і Володимирії та боровся з Любартом-Дмитром Гедиміновичем, надав Львову складське право на східні товари, яке перетворило місто на головний центр торгівлі Європи і Азії. Всі східні товари тепер мусили виставлятися на склад у Львові, де їх гуртом купляли місцеві купці, везучи далі в Європу.

3. РІЧ ПОСПОЛИТА

У 1462 р. після смерті останнього белзького князя Польща анексувала Белзьке князівство, перетворивши його у воєводство. З 1501 р. королі польські стали одночасно і великими князями литовськими. Люблінська унія 1569 р. утворила двоєдину польсько-литовську державу – Річ Посполиту. До складу польської частини відійшли Волинь, Східне Поділля (Брацлавське воєводство) та Київщина (після 1471 р. удільне Київське князівство було ліквідоване і включене до складу Литви як воєводство), а згодом і Чернігівщина.

У XV – до середини XVII ст. ці території переживали економічне піднесення, викликане перш за все збільшенням попиту на харчові продукти та лісоматеріали у Європі, де ціни на них постійно зростали. Це викликало появу спеціальних панських господарств – фільварків (від нім. *vorwerk* – хутір, ферма), призначених для виробництва на ринок зерна, меду та інших сільськогосподарських продуктів, їх переробки, зокрема виробництво горілки. Заготовлялися дерев'яні напівфабрикати (круглий ліс, бруси, дошки, гонта, дранки і т. д.), а також поташ, смола і попіл. Був попит на полотна з льону та конопель. Велике значення отримав річковий шлях по Західному Бугу та Віслі на Гданськ і далі в німецькі міста. Але і Via Regia функціонував з повним навантаженням.

Покращилися дороги. Було організоване спеціальне обслуговування, ремонт і відновлення покриття доріг, гребель, дамб та мостів, за що на кожному відтинку відповідали конк-

ретні міста, знімаючи за проїзд для цього спеціальні мита.

Це стосувалося також переправ та перевозів.

Міста, які ще з часів галицько-волинських князів почали отримувати магдебурзьке право, яке звільнювало їх від юрисдикції чиновників всіх рангів і давало виборні раду і суд, цехову організацію та права на проведення від одного до шести ярмарок тривалістю від кількох днів до місяця, росли і чисельно, і в розмірах. Львів став найбільшим містом в Україні з населенням у 20–25 тис. на кінець XVII ст.

За люстрацією 1676 р. у Руському воєводстві було 160 міст і містечок. У Волинському – 114 (на початку XVIII ст. – 178), Белзькому – 52, Подільському – більше сотні. Переважна більшість з них користувалася магдебурзьким правом. Приплив німецьких ремісників до Львова та інших більших міст сприяв розвитку цехових структур та модернізації технології виробництва.

Великі міжнародні ярмарки по закупівлі худоби відбувалися у Перемишлі. Зросли міста колишнього Перемишльського князівства, які знаходилися на Via Regia: Ярослав, Переворськ (нині Пшеворськ), Ряшів (нині Жешув). Не було міста, де би не відбувалися ярмарки. Можна було з однієї ярмарки відразу ж їхати на іншу – фактично на українській частині шляху ярмарки не припинялися.

Ситуацію змінили козацькі війни у другій половині XVII ст. Правобережна Україна перетворилася на руїну. Велика Північна війна 1700–1721 рр. привела до занепаду галицьких та волинських міст. Тільки з другої третини XVIII ст. Річ Посполита, яка потрапила під значний вплив Росії, почала відроджуватися і інтенсивність функціонування Via Regia стала теж відновлюватися.

Але спроби польської шляхти звільнитися від опіки, які привели до Барської конфедерації (1768 р.), завершилися у 1772 р. першим поділом Речі Посполитої, за яким Руське і Белзьке воєводства відійшли до Австрії (остання використала титул королів Галіції і Лодомерії, успадкований від наступників Людовика Анжуйського, які не визнали польської анексії і до 1424 р. на переговорах з Польщею вимагали повернення цих земель).

До 1795 р. Річ Посполита повністю була розділена між Росією, Австрією та Прусією. Волинь та Поділля відійшли до Росії.

4. КОРОЛІВСТВО ГАЛИЦІЇ І ЛОДОМЕРІЇ

Австрія розглядала приєднані землі як королівство Галиції і Лодомерії (після праць І.-Х. Енгля стало зрозуміло, що Лодомерія – це Володимирія, тобто Волинь, але назву вже не змінювали), до якого невдовзі прилучили велике князівство Краківське з князівствами Освенцима і Затору. Так штучно виникла Східна Галичина з переважно українським населенням і Західна Галичина з переважно польським населенням. Столицею став Львів (Лемберг).

На Via Regia між Бродами та Радзивилівим (Радивилівим) виник державний кордон між Австрією та Росією. У Львові розмістилися намісник королівства з своєю канцелярією та міністерством, становий сейм (1782–1790 рр., 1817–1845 рр.) та крайовий сейм (з 1861 р.). Останній був для своїх часів досить демократичним органом (150 депутатів), куди входили римо-католицькі, греко-католицькі і вірменські єпископи, ректори Львівського та Краківського університетів (пізніше і Львівської політехніки) та обирався 141 депутат (44 – від курії великих земельних власників, 3 – від курії торгово-промислових палат, 20 – від міської курії та 74 – від курії малої земельної власності). Сейм управляв державним майном королівства, регулював податки, контролював діяльність громадських рад, церкви та шкільництва. До кінця ХІХ ст. робота сейму повністю перейшла на використання поряд з польською і українською мови.

Територія Правобережжя та Волині отримала російську структуру управління з поділом на губернії та повіти. Росія та Австрія приступила до картографування і статистичних описів нових територій. Так з'явилися Йосифинська (1785–1788 рр.) та Францисканська (1819–1820 рр.) метрики в Австрії з детальними земельними кадастрами Галичини та атлас поштових доріг 1808 р. в Росії (з виділенням дороги з Києва через Житомир – Новоград-Волинський – Корець – Острог – Дубно – Луцьк до Володимира-Волинського, який знаходився на кордоні з утвореним На-

полеоном у 1807 р. Варшавським герцогством).

З Острога від цього шляху йшло відгалуження через Кременець на Радзивилів до австрійського кордону біля Бродів. На карті 1820 р. це відгалуження від Острога на Радзивилів показано через Дубно, тобто відновлено давній варіант Via Regia.

До 1914 р. торгівля між Росією та Австрією не припинялася, незважаючи на будівництво потужних фортець, зокрема в Перемишлі та Тараканові біля Дубно.

Via Regia продовжувала функціонувати, хоча значення її після Наполеонівських війн, зміни політичної карти Європи та будівництва залізниць (з Києва пряма лінія на Брест-Литовський–Варшаву, яку невдовзі продублювало шосе з твердим покриттям), що взяли на себе основні перевезення, зменшилося.

5. VIA REGIA У ХХ СТ. НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Дві світові війни, нові зміни кордонів, дальший розвиток залізничного транспорту, поява повітряного та трубопровідного транспорту, змінили значення Via Regia як міжнародної артерії. Її відтинки зберегли лише регіональне значення, яке теж змінювалося в міру зміни економічної карти територій, появи нових промислових центрів і занепаду старих міст.

У нових сучасних умовах ХХІ ст. Via Regia переживає період відродження, перш за все, як туристичний шлях, який з'єднує Східну та Західну Європи, сприяє їх зближенню та інтеграції.

Л.В.Войтович,
зав. кафедри історії
середніх віків і візантиністики
Львівського національного
університету ім. І.Франка,
провідний науковий спеціаліст
Інституту українознавства
ім. І.Крип'якевича НАН України,
доктор історичних наук, професор

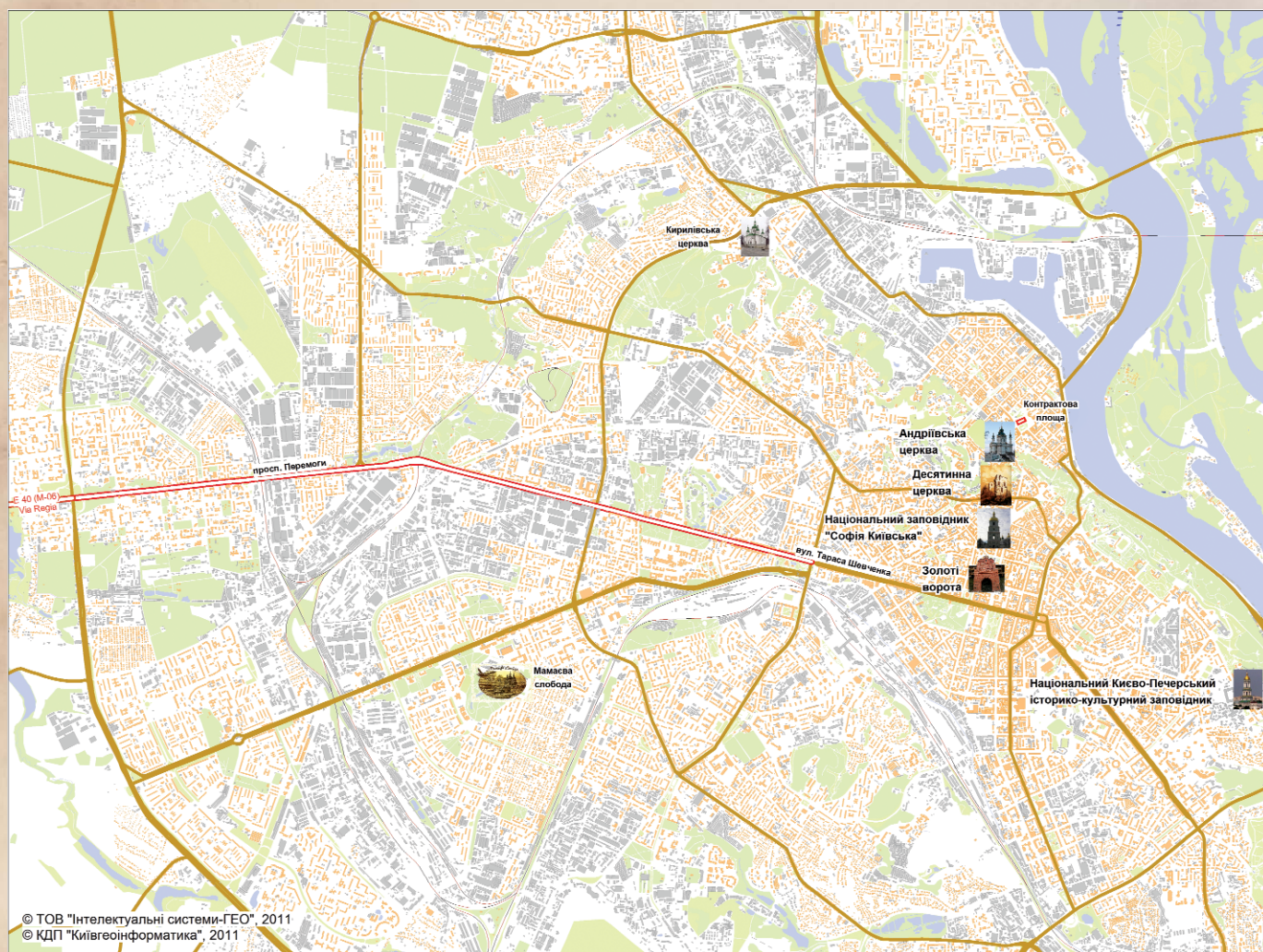

КИЇВ

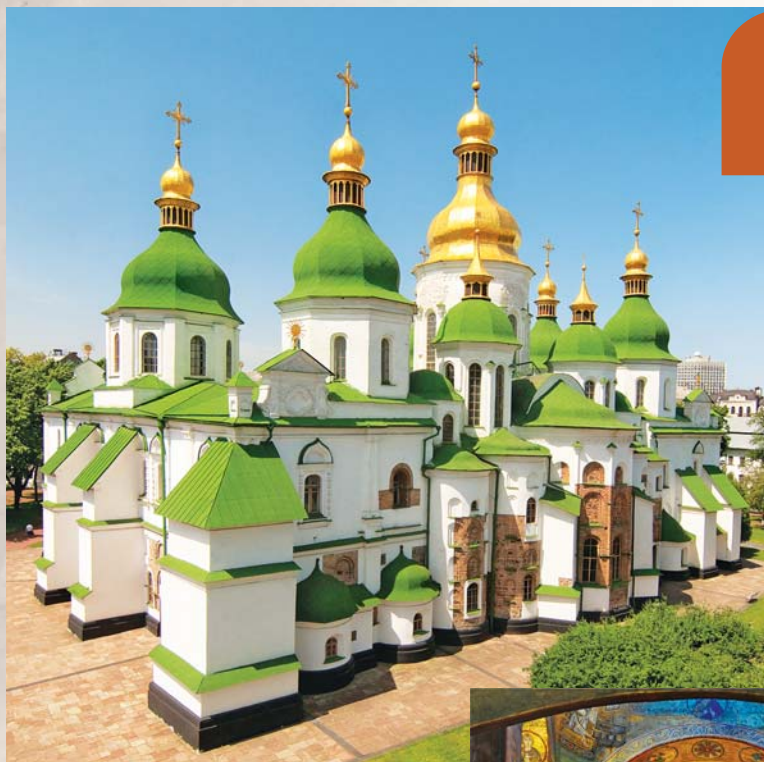
Київ (2611 тис. жит., 2010 р., 50°25' пн. ш., 30°30' сх. д.). Виник на межі VII–VIII ст. як центр полянського суперсоюзу племен. Десь у другій половині VIII ст. поляни потрапили в залежність до хозар, яким платили данину по срібній монеті та білці з диму, але до 838 р. з допомогою вікінгів вони позбулися цієї залежності, їх володар прийняв титул кагана Русі, декларуючи свою рівність з володарем хозар. Посольство кагана Русі було відправлено до візантійського василевса Феофіла, який відпустив його назад, побоюючись хозар, через землі Франкської імперії і у травні 839 р. вони опинилися в Інгельгеймі при дворі Людовика Благочестивого. З Києва у 860 р. каган Аскольд здійснив похід на Константинополь. У 882–1240 рр.

Київ був головним містом Русі, найбільшим торгово-ремісничим і культурним центром. У 1300–1471 рр. – столиця удільного князівства у складі Золотої Орди, а з 1362 р. – Великого князівства Литовського, де київські князі титулувалися "з ласки Божої великий князь". У 1471–1569 рр. – центр воєводства у складі Великого князівства Литовського. У 1569–1654 рр. – центр воєводства у складі Польщі. У 1625–1782 рр. – центр Київського полку (фактично з 1667 р. полковий уряд знаходився в Козельці). У 1708–1781 рр., 1797–1924 рр. – центр Київської губернії, в 1781–1796 рр. – Київського намісництва. Столиця УНР (1918–1919 рр.), УРСР (1934–1991 рр.), України (з 1991 р.). Центр Київської області (з 1932 р.).

Відлік нашої подорожі історичним коридором Via Regia починаємо у центрі міста на Старокиївській височині, де Софійський ансамбль сформував архітектурний образ Верхнього Києва.

СОФІЙСЬКИЙ СОБОР

Софійський собор, як духовний центр Київської Русі і символ її політичної могутності, тісно пов'язаний з історією давньоруської держави, яка на той час мала широкі міжнародні зв'язки. Обширна територія, вигідне географічне положення та активний економічний розвиток давньоруських земель обумовили появу розгалуженої системи торгових шляхів, які забезпечували найрізноманітніші контакти з багатьма країнами Європи та Азії. Мало яка з тогочасних європейських країн відзначалась настільки широкою географією зв'язків: славнозвісний Шлях із варяг у греки поєднував Балтійський і Причорноморський регіони, Волзький, або Шлях із варяг у перси, вів до Хазарії та Ірану, Заволоцький – поєднував Поволжя з північними землями Східної Європи та транс'європейський шлях Via Regia – з Булгару на Волзі в Кордовський халіфат в Іспанії.

Видатна пам'ятка давньоруського зодчества XI ст., Софійський собор, завжди зачаровувала будь-кого, хто хоча б раз у житті його бачив. Собор органічно поєднується з мальовничим монастирським ансамблем XVIII ст.,

зведеним у стилі українського бароко. Будинки Митрополита, Хлібня, Трапезна, Бурса, Братський корпус, дзвіниця, Південна вежа милують людське око. Перебуваючи на подвір'ї в оточенні цих прекрасних споруд, на мить поринаєш у давнину з відчуттям далекого відлуння тихого монастирського життя.

1000 років стоїть Софія на благословенних київських горах, в самому серці стародавнього святого граду Русі-України. Величний собор Святої Софії

маніфестував появу на світовій арені могутньої християнської Русі. Тут містилася митрополія, при якій існувала найдавніша вітчизняна бібліотека з майстернею, де перекладалися й переписувалися книжки. У соборі відбувалися посадження на великокняжий престол, посвячення в митрополити, укладання політичних угод, прийоми послів. Тут збиралися церковні собори, правилися подячні молебні на честь важливих подій.

З 1994 р. заповідник Софія Київська має статус національного. У 1987 р. міжнародне журі Гамбурзького фонду присудило за-

повіднику європейську Золоту медаль за збереження історичних пам'яток. У 1990 р. Софійський собор разом з ансамблем монастирських споруд XVIII ст. внесено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Національний заповідник "Софія Київська": 50.45° пн. ш., 30.5° сх. д., вул. Володимирська, 24, тел. +38 044 278-26-20, +38 044 279-22-56, 278-76-62, e-mail: sophia.kievsk@gmail.com, <http://nzsk.org.ua>.

Працює: пн – нд – з 10.00 до 18.00. Ср – з 10.00 до 17.00. Вихідний день – четвер (з 01.05 до 01.11 – без вихідних).

ЗОЛОТІ ВОРОТА

У центрі Києва, неподалік від Софійського собору, знаходиться унікальна пам'ятка оборонної архітектури Київської Русі – Золоті ворота. Як і Софія Київська, Золоті ворота належать до найдавніших споруд Східної Європи першої половини XI ст. Вони були не тільки найпотужнішою ланкою в системі укріплень стародавнього міста, але й парадним в'їздом до Києва. Через них в'їжджали послы з Візантії та інших держав Європи й Сходу, які намагалися встановити дружні зв'язки з Руссю. Під цими склепіннями входили до міста зі славою й здобиччю учасники воєнних походів, поступали товари із сходу та півночі, йшли на захід.

Золоті ворота являли собою бойову вежу із проїздом, яку вінчала надбрамна церква Благовіщення. Через Золоті ворота, згідно з середньовічною символікою, до Києва мали надходити благі вісті.

У 1983 році павільйон-реконструкція "Золоті ворота" став музеєм. Він входить до складу Національного заповідника "Софія Київська".

Музей "Золоті ворота": 50°26'56" пн. ш. 30°30'48" сх. д., вул. Володимирська, 40-а, тел. +38 044 278-69-19, e-mail: sophia.kievskaya@gmail.com. <http://nzsk.org.ua>. Працює: вт – нд – з 10.00 до 18.00. Вихідний день – понеділок (взимку музей не працює).

врятовані деталі свідчать про мистецтво Херсонеса і ранню добу візантійського стилю.

З 2005 року проводяться археологічні дослідження фундаментів Десятинної церкви на глибині близько 2-х метрів та частини оборонного рову з залишками дерев'яних конструкцій. На теперішній час вони ще не завершені.

Десятинна церква: 50°27'28" пн. ш. 30°31'03" сх. д., вул. Володимирська, 2.

ДЕСЯТИННА ЦЕРКВА

Від музею "Золоті ворота" по вулиці Володимирській йдемо на її початок, де біля Історичного музею зберігаються залишки фундаменту Десятинної церкви.

Десятинна церква споруджена у 988–996 роках на території київського дитинця Володимиром Великим, який на її побудову та утримання виділив десятину своїх прибутків – десятину (звідки і походить назва храму). Десятинна церква була хрестовокупольним шестистовпним кам'яним храмом. У різні періоди церква руйнувалася та реконструювалася. На сьогодні збережені тільки залишки найдавнішого храму України-Русі. Фундаменти первісної Десятинної церкви свідчать про те, що будова була тринефна, з широким оперізанням навколо, проміжного характеру між базилікою і центральним типом. План і

НАЦІОНАЛЬНИЙ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК

Наступним об'єктом часів функціонування шляху Via Regia є Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, до якого можна дістатися від станції метро "Арсенальна" – тролейбусом № 38, автобусом № 24, маршрутками № 470, 520, 527 або пішки від "Арсенальної".

Києво-Печерський заповідник – унікальний та найбільший музейний комплекс Східної Європи, розташований на території відомого з часів Київської Русі монастиря. Його ансамбль складається з архітектурних комплексів Дальніх і Ближніх печер та верхньої території з історичними та архітектурними пам'ятками XI–XX ст.

Монастир був заснований в XI ст. у печерах, від яких і отримав свою назву. З виникненням у 60-х рр. XI ст. наземної обителі печери стали місцем поховання померлих ченців. З XII ст. Києво-Печерський монастир, як найбільш потужний та впливовий у Київській Русі, іменують Лаврою.

На століття вона стала визнаним духовним і культурним осередком. Тут працювали відомі літописці, лікарі, іконописці; на поч. XVII ст. було засновано першу в Києві друкарню, відкрито лаврську школу, яка стала підмурком створення одного з найвідоміших у Східній Європі вищих навчальних закладів – Києво-Могилянського колегіуму.

Печерська лавра мала тісні історико-культурні зв'язки із багатьма європейськими країнами. В її храмах поховані представники державної, політичної, військової, духовної еліт Росії, Білорусі, Литви, Польщі, Угорщини, Румунії, Молдови, Німеччини, Норвегії, Греції. В історії Лаври залишили інтелектуальний та матеріальний спадок грецькі, італійські, німецькі, французькі, голландські митці, інженери, мандрівники.

З 1926 р. на території колишньої Києво-Печерської лаври існує історико-культурний державний заповідник. Основну колекцію його фондів складають твори мистецтва XVI – поч. XX ст.

Сьогодні архітектурний комплекс Києво-Печерської лаври – найбільш відомий світові символ Києва й України.

У 1988 р. тут відновив свою діяльність Свято-Успенський Києво-Печерський чоловічий монастир. На його території знаходиться ре-

зиденція Предстоятеля Української православної церкви, Духовна академія та семінарія.

У 1990 р. архітектурний ансамбль Києво-Печерського заповідника включено до Списку пам'яток всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

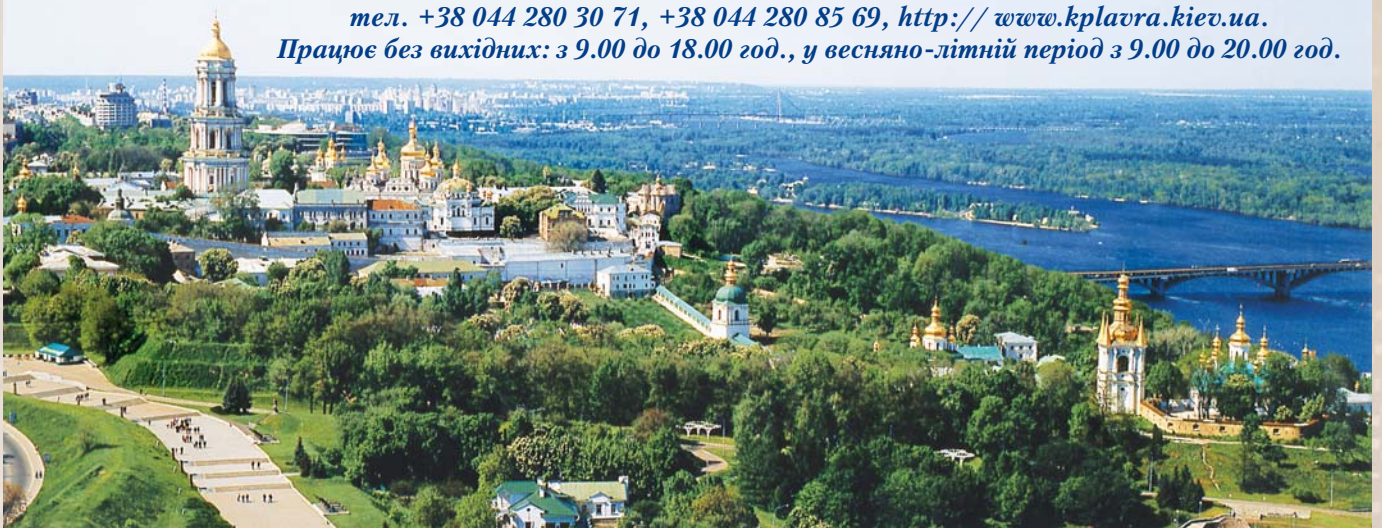
На території розміщені: Музей книги і друкарства України, Національний музей українського народного декоративного мистецтва, Музей театального, музичного та кіномистецтва України, Музей історичних коштовностей України.

Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник:

50.43471, 30.555073, вул. І. Мазени, 21,

тел. +38 044 280 30 71, +38 044 280 85 69, <http://www.kplavra.kiev.ua>.

Працює без вихідних: з 9.00 до 18.00 год., у весняно-літній період з 9.00 до 20.00 год.

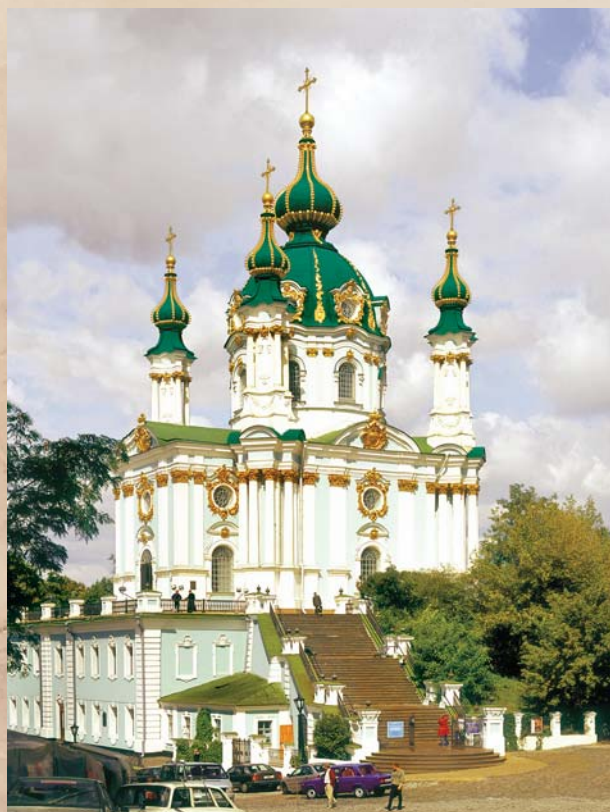

У центрі Києва у нас була можливість відвідати найдавніші об'єкти на шляху Via Regia: Софійський собор, Золоті ворота, ознайомитися із залишками фундаменту Десятинної церкви, архітектурними комплексами Дальніх і Ближніх печер, історичними та архітектурними пам'ятками верхньої території Києво-Печерської лаври, яка з Успенським собором є свідком як давньої, так і пізньої епохи функціонування мережі.

Цікавими для ознайомлення будуть пам'ятки, які відносяться до пізньої Via Regia.

АНДРІЇВСЬКА ЦЕРКВА

Андріївська церква на Андріївському узвозі – пам'ятка історії, архітектури, живопису XVIII ст. світового значення. Вона збудована у 1747–1762 роках у стилі бароко за проектом видатного архітектора Ф.–Б. Растреллі. Довершеність ліній, чіткі пропорції, дивовижна гармонія форм і навколишнього ландшафту здобули їй загальне визнання і славу. Андріївська церква є однією з чотирьох пам'яток України, що увійшли до каталогу "100 чудес світу", виданого в Німеччині у 2002

році. Андріївська церква зберегла не тільки автентичні архітектурні форми, найбільший відсоток оздоблення екстер'єру, але й у всій повноті донесла до наших днів своє внутрішнє оздоблення, яке є неперевершеним зразком православного церковного інтер'єру стилю бароко.

Музей "Андріївська церква": 50°27'32" пн. ш. 30°31'05" сх. д., Андріївський узвіз, 23; тел. +38 044 278-12-21, sophia.kievskia@gmail.com, <http://nzsk.org.ua>. Музей на реставрації.

Спускаємося Андріївським узвозом, який пролягає від Володимирської та Десятинної вулиці до Конtrakтової площі. Назва Конtrakтова площа виникла через те, що купці Києва уклали контракти саме на цій площі. Викликано це було тим, що Конtrakтова площа була розташована біля київського порту, який був основним джерелом поставок товарів.

Що ж до Андріївського узвозу, то він виник на шляху, який вже за часів Київської Русі зв'язував Старий Київ (Гору) із Подолом, пролягаючи між Андріївською та Замковою горами. Зараз вулиця-музей одна із відомих туристичних принад міста. Можна побачити замок Річарда Левове Серце, "будинок Турбіних"-Булгакових, музей "Однієї вулиці", придбати сувеніри у художників та народних майстрів, відвідати художні галереї, салони та магазини.

КИРИЛІВСЬКА ЦЕРКВА

На метро доїжджаємо до станції "Петрівка". Далі їдемо на тролейбусі або автобусі в напрямку вул. Фрунзе та Олени Теліги, де знаходиться Кирилівська церква.

Кирилівська церква – видатна пам'ятка сакральної архітектури світового значення – відігравала визначну роль у церковно-політичному та культурному житті середньовічного Києва, причому ця роль відобразилася як в історії, так і в монументальному комплексі храму. Появу цієї унікальної споруди, церкви-фортеці, обумовив період феодальної формації, який характеризувався внутрішніми війнами у Київській Русі, зокрема династич-

ним протистоянням Мономаховичів та Ольговичів; з діяльністю останніх і пов'язане виникнення Кирилівської церкви.

Музей "Кирилівська церква": вул. Олени Теліги, 12, тел. +38 044 468-11-26. sophia.kievsk@gmail.com <http://nzsk.org.ua/> Працює: пн – нд з 10.00 до 18.00. Четвер – з 10.00 до 17.00. Вихідний день – п'ятниця

КОЗАЦЬКЕ СЕЛИЩЕ "МАМАЄВА СЛОБОДА"

Далі направляємося в куточок української природи, архітектури та побуту "Мамаєва Слобода", 98 об'єктів якого розкинулось на площі більш ніж 9 га, практично за 7 км від центру столиці по вул. М.Донця, 2 (Відрадний) в урочищі біля історичного витoku річки Либідь.

Козацьке селище "Мамаєва Слобода":

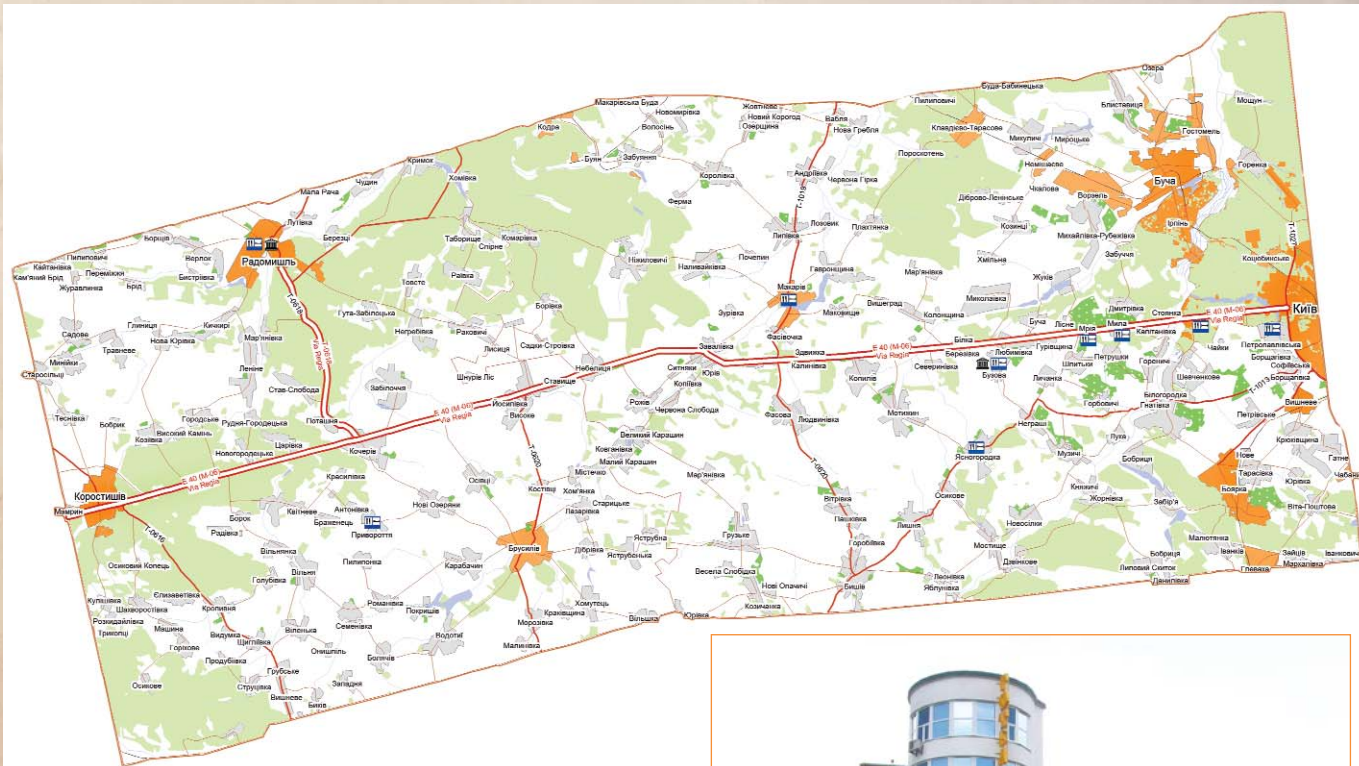
*вул. М.Донця, 2, тел. +38 044 361-98-48, +38 063 872-78-31, +38 093 872-48-77,
e-mail: kozaktamay@mamajeva-sloboda.ua, www.mamajeva-sloboda.ua*

КИЇВ – РАДОМИШЛЬ – КОРОСТИШІВ

Виїжджаючи з Києва або тим, хто знайомився з історичним коридором Via Regia, починаючи із західної його частини, пропонується відпочити у навколишніх селах обабіч шляху М 06 на відстані до 30 км від Києва.

Готельно-ресторанний комплекс "Верховина":

50°44.3937 N, 30°35.7327 E,
 Києво-Святошинський район,
 с. Петропавлівська Борщагівка,
 вул. Петропавлівська. 24,
 тел. +38 044 407-95-30, +38 044 404-95-40 ,
 факс +38 044 407-95-35, 407-95-28(бронювання),
 e-mail: new@hotel-verhovina.com,
<http://hotel-verhovina.com>.

Комплекс "Два бобри":

50°44'24" N, 30°17'18" E,
 Києво-Святошинський район,
 с. Мила, вул. Комарова, 91,
 тел. +38 067 233 38 08, +38 067 406 25 61,
 e-mail: 2bobra@2bobra.com.ua,
<http://2bobra.com.ua>.

Історико-етнографічний музей “Етнографічний комплекс “Українське село”:

50°42'12"N, 30°03'37"E,
Києво-Святошинський район,
с. Бузова, вул. Поляна Лісова, 60,
тел. +38 099 500 90 08,
e-mail: skansen@etno-selo.com.ua;
<http://www.etno-selo.com.ua>,
працює 10:00 – 21:00.

Готельно-ресторанний комплекс “Бабусин сад”:

50°43'18" N, 30°12'75"E,
Києво-Святошинський район, с. Мрія,
вул. Садова, 2, тел. +38 044 406-02-70,
e-mail: babushkinsad@mail.ru,
<http://babushkinsad.kiev.ua>.

Ясногородська страусова ферма:

50°22'17.4"N, 30°2'2.04"E.
Макарівський район,
с. Ясногородка, вул. Підлісна, 32,
тел./факс +38 04578 2-32-22,
+38 044 536-49-18, +38 050 444 32 21,
+38 050 411 50 13,
e-mail: 0503341458@ukr.net,
<http://www.ostrich.com.ua>,
Працює з 10 год.

“Володимирська садиба”:

вул. Шевченка, б. 25, с. Привороття,
Брусилівський район, тел. +38 067 547 45 85,
e-mail: fedoseeva_nataly@ukr.net,
<http://www.vusadbe.com.ua>.

Переїжджаємо з Київської у Житомирську область. Ліворуч по трасі Т 1028 на відстані 10 км у с. Привороття у “Володимирській садибі” ви знайдете тихий відпочинок з високим рівнем комфорту. До ваших послуг смачні страви, приготовані із домашніх продуктів, баня на дровах і спокій сільської місцевості.

Повертаємося на трасу та прямуємо до м.Радомишль, де на першому світлофорі повертаємо ліворуч. По вулиці Щорса доїжджаємо до історико-культурного комплексу “Замок Радомишль”.

VIA REGIA – великий культурний шлях Ради Європи
VIA REGIA – MAJOR CULTURAL ROUTE OF THE COUNCIL OF EUROPE

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ КОМПЛЕКС “ЗАМОК РАДОМИСЛЬ”

Історико-культурний комплекс
"Замок Радомисль":
50°30'6.3"N, 29°14'34.15"E,
вул. Щорса, 15, тел. +38 044 234-08-26,
факс +38 044 234-08-22, тел. +38 098 339 18 07,
e-mail: info@radozamok.com.ua,
<http://www.radozamok.com.ua>.

Перлиною історичного шляху Via Regia є "Замок Радомисль". Цей дивовижний історико-культурний комплекс, в якому збережено природні ландшафти та відтворено автентичні інтер'єри XVII–XIX століть, знаходиться на території прадавнього міста Микгород, на березі Мики. Архітектурний ансамбль витримано в стилі фортифікаційної споруди, з притаманною їй аскетичністю, величию та функціональністю. Замок збудовано без підмурку, однак міцним фундаментом йому слугує гранітна скеля, оточена водою.

Розкішний ландшафтний парк, водоспади, затишні острівці, з'єднані між собою кам'яними мостами, природні цілющі джерела, рідкісні лікувальні рослини, птахи, тварини та риби дарують неперевершене відчуття гармонії з природою та довкіллям. Поміж дерев, на галявинах у затишному підніжжі замку живуть його кам'яні охоронці – скульптури XVII–XIX ст. Єдиною сучасною скульптурою в колекції є пам'ятник архімандриту Києво-Печерської Лаври – Єлисею Плетенецькому.

Адже саме він у 1612 році заснував на цьому місці першу в центральній Україні папірню – фабрику з виготовлення паперу. Тут з льону та кропиви виготовлявся папір, на якому впродовж двох століть друкувала свої книги типографія Лаври. Сьогодні пам'ять його увіковічнена першою в Україні скульптурою на воді вагою понад 4 тонни.

В історико-культурному комплексі "Замок Радомисль" відкрито музей української до-

машньої ікони та старожитностей. Його експозиція – "Душа України" – складається з понад 5000 ікон XVII–XXI ст. з усіх регіонів України з приватної колекції Ольги Богомолець. Це єдиний музей української домашньої ікони не лише в Україні, а й у світі. Серед унікальних експонатів ви побачите кам'яну ікону Миколи Чудотворця, скриню, виготовлену з ікон в часи атеїстичного комуністичного правління, гуцульські складні та подорожні образи, а також ікони, виготовлені з дерева, вилиті з металу, писані на склі.

У замку-музеї містяться виставкові зали, келії, трапезна, унікальний за своєю акустикою концертний зал, де зі скелі б'є живе джерело. Своєю ошатністю та вишуканістю вас вразить обрядова зала, де здійснюються урочисті події. Піднявшись по 158 сходах до найвищої вежі замку, ви побачите дивовижний краєвид і острів у формі серця, вдарите у дзвін та загадаєте бажання.

Туристи можуть відпочити у келіях замку,

що віють прохолодою та затишком. Тут можна усамітнитись та віддатись роздумам, відпочити з родиною вдалині від мирської суєти, віднайти гармонію.

Незабутні враження на мандрівників справить ніч, проведена в замку-музеї. А довершить неповторні відчуття сніданок, обід чи вечеря у

трапезній залі. Аромати цілющих трав, легкий запах диму та страв, приготованих на відкритому вогні, додають середньовічного шарму замковій трапезній, яка може прийняти до 80 гостей. Велика замкова піч, шістдесятилітровий казан, тридцятилітровий самовар дозволяють приготувати і смачну, поживну вечерю для родини, і королівський бенкет для друзів.

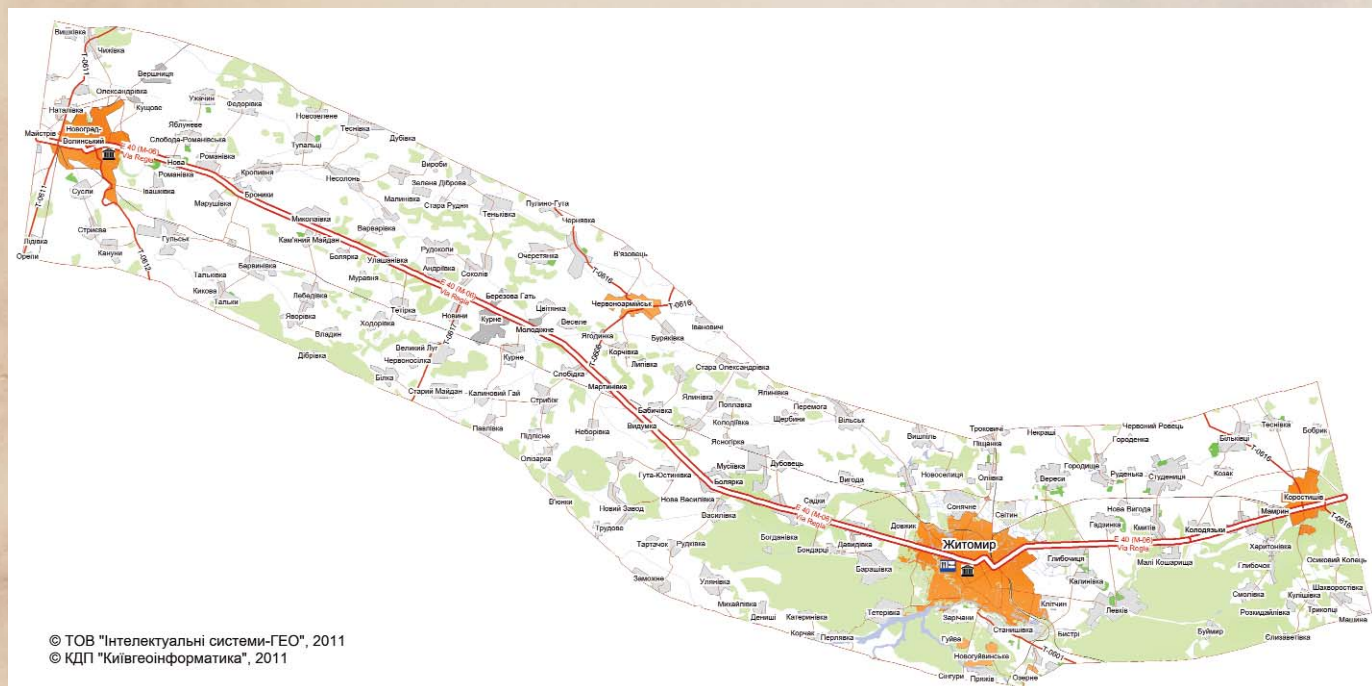
"Замок Радомисль" є казкою, втіленою в життя. Тут ви можете замовити екскурсію, трапезу, провести семінар, майстер-клас, конференцію, мистецьку виставку, фестиваль, організувати індивідуальні святкові події, сімейний відпочинок, послухати концерт класичної та сучасної музики, відпочити на лоні природи.

КОРОСТИШІВ – НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКИЙ

ЖИТОМИР (284 тис. жит., 2010 р. 50°15'16" пн. ш., 28°39'28" сх. д.). Дата заснування 884 р., яка подається в довідниках та інших виданнях, не має жодного підтвердження в джерелах, перша згадка про місто – 1392 р., магдебурзьке право – з 1444 р. У 1569–1793 рр. – центр повіту Київського воєводства, у 1793–1797 рр. у складі Волинського намісництва, у 1797–1924 рр. – центр Житомирського повіту Волинської губернії, у 1804–1924 рр. – центр Волинської губернії. У 1925–1930 рр. – центр Житомирського округу, у 1932–1937 рр. – центр Житомирського району Київської області, з 1937 р. – центр Житомирської області.

© ТОВ "Інтелектуальні системи-ГЕО", 2011
© КДП "Київгеоінформатика", 2011

На оглядини історичного центру Житомира, хоча його історико-культурні об'єкти відносяться до останнього етапу функціонування шляху Via Regia, варто виділити декілька годин. Неповдалік від центру міста – Соборної площі – розташований відновлений семінарський костел св. Яна з Дуклі (вул. Київська, 4). При храмі діє бернардинський монастир. Кафедральний костел св. Софії (Замкова пл., 2) теж знаходиться в самому центрі старого Житомира – але з протилежного боку Соборної площі. По-

руч, в ошатному блакитно-білому палаці єпископа – краєзнавчий музей (10.00 – 17.00, вихідні дні: субота, понеділок, майдан Замковий, 1, тел./факс: +38 0412 47-49-24, 47-49-22, e-mail: kraymuz_zt@ukr.net, <http://kraymuz.zt.ua>).

Софійський костел було збудовано в 1737–1751 рр. у двох стилях: пізнього ренесансу та бароко. Висота дзвіниці – понад 26 м. Один із пілонів прикрашає барельєфний портрет видатного піаніста і композитора Ю. Зарембського. В сусідній з костелом Воздвиженській церкві діє

музей природи (вул. Кафедральна, 18, тел. +38 0412 47-26-04, факс +38 0412 47-49-22).

З Соборної площі помітні й куполи православного Преображенського кафедрального собору (1866–1874 рр., пл. Перемоги, 12/14). Кафедральних соборів у Житомирі відразу два: ще один, Михайлівський, з масивними синіми верхами, розташований по вул. Київській, 18. Храм зведено на кошти купця Михайла Хаботіна у XIX ст. Символ Житомира – цегляна водонапірна вежа (1897 р., вул. Пушкінська, 24), розташована неподалік філармонії та міського парку з оглядовим "чортовим колесом". Цікавою є цивільна забудова XIX ст. в кварталах навколо водонапірної вежі.

Скромна ампірна двоповерхова кам'яниця з сандриками над вікнами – колишня житомирська ратуша (магістрат, XVIII ст., вул. Кафедральна. 3). Споруда сильно постраждала у Другу світову війну і була відновлена у 1951 р.

У самому центрі міста розташований готель "Житомир": 50°15'27.72"N, 28°39'37.44"E, пл. Перемоги, 6, тел.+38 0412 22-86-93, +38 0412 22-87-71, e-mail: hotel_zt@ukr.net, <http://hotel-zhytomyr.com>.

Неподалік від центру Житомира в спальному районі є міні-готель "Домашній готель", що знаходиться біля ріки Тетерів: 50°14'36.02"N, 28°38'4.24"E, пров. Піонерських таборів, 4, +38 097 228-27-56, +38 063 897-96-51, e-mail: hotelzt@mail.ru, <http://hotelzt.at.ua>.

НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКИЙ (56,3 тис. жит., 2010 р., 50°35'00" пн. ш., 27°37'13" сх. д.). Літописний Звягель, перейменований у 1795 р. Перша згадка у 1257 р. Один з найдавніших пунктів на шляху Via Regia. У 1648–1649 рр. – центр Звягільського козацького полку, у

1649–1667 рр. – сотенне місто Київського полку. У 1797–1804 рр. – центр Волинської губернії, у 1804–1924 рр. – повітовий центр Волинської губернії. З 1937 р. – районний центр Житомирської області. Місто обласного значення.

Новоград-Волинський так довго був Звягелем, що, здається, й дотепер до нової назви не звик. У 1502 р. Звягель отримав в дарунок князь Костянтин Острозький і вже у 1507 р. побудував у Звягелі замок. Той більше століття охороняв місто від кочівників, та не витримав напору козацьких загонів в 1648 р. Зараз від колишньої твердині лишилися лише фрагменти фундаментів та стін. Вже за незалежної України на замчищі була надбудована вежа, яка нагадує іграшкові фортеці на дитячих майданчиках. Орієнтир для пошуку старих каменів і нових стін: будинок культури. "Замок" розташований відразу за ним.

Славу місту принесла тендітна, хвора на сухоти Лариса Косач-Квітка, що народилася у місті в 1871 р. і увійшла до української літератури під іменем Лесі Українки. У будинку Косачів, де Лариса мешкала до восьми років, зараз діє літературно-меморіальний музей. Біля рідного порога назавжди присіла відпочити Леся Українка – вже у вигляді пам'ятника (вул. Соборності, 94, тел. +38 0241 5-21-80, e-mail: kraymuz_zt@ukr.net, <http://kraymuz.zt.ua>).

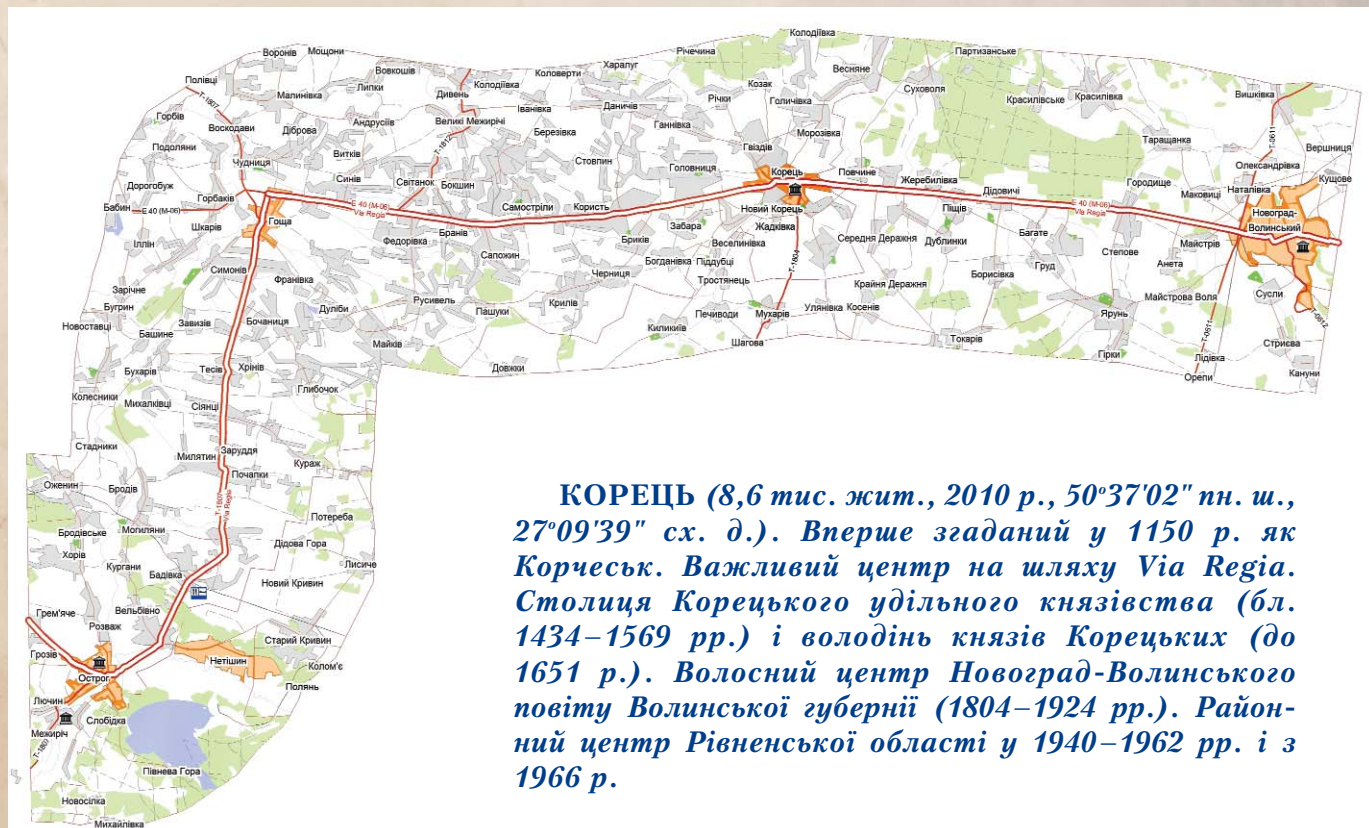
У 1850-х рр. через місто пролягло Києво-Брестське шосе. З тих часів зберігся станційний будиночок неподалік від автостанції. На початку XX ст. в місті оселилася невелика німецька діаспора. Збереглися будинки тих часів, серед яких будинок священика (1904 р.) по вул. Соборній, пивзавод (1908 р.), земська лікарня (1900 р.), водяний млин.

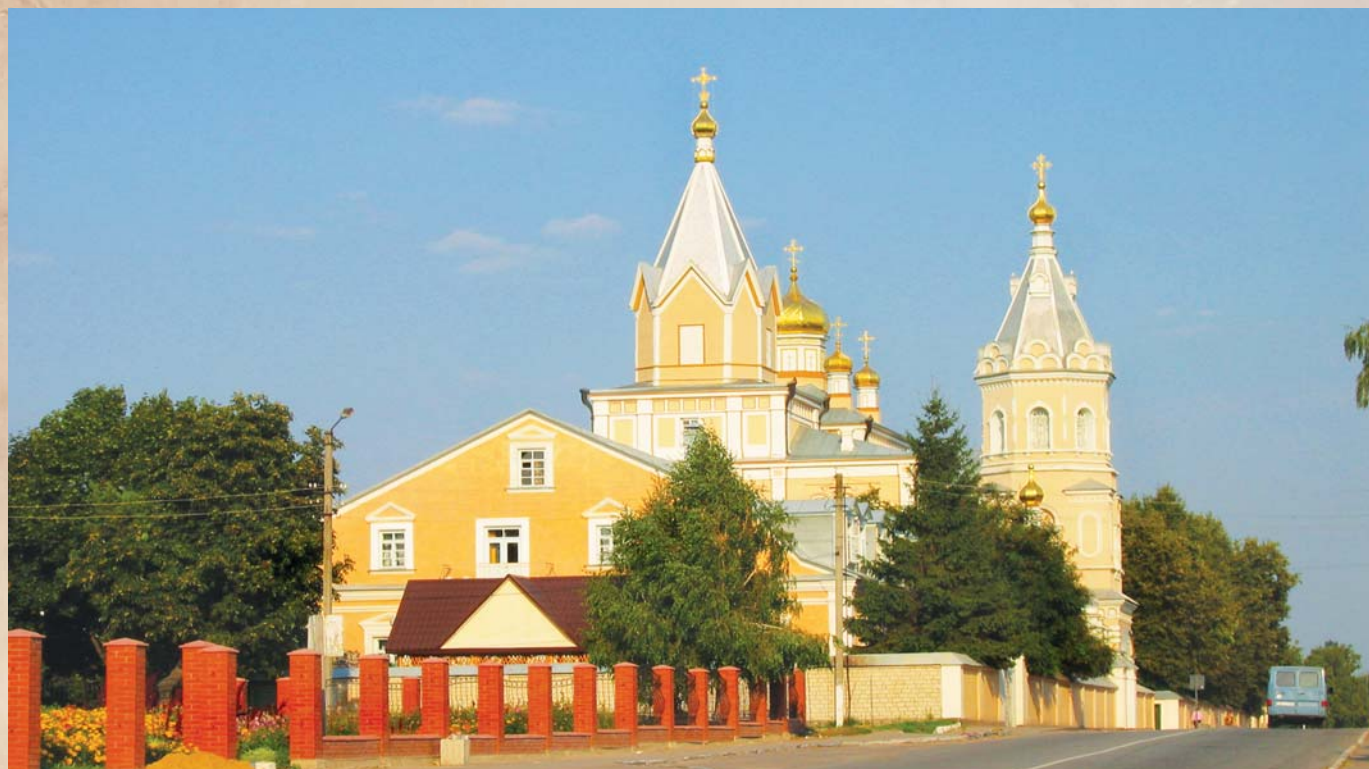
НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКИЙ – КОРЕЦЬ – ГОЩА – ОСТРОГ

Недовзі траса перетне кордон Житомирщини і Рівненщини – і попереду з'явиться Корець.

КОРЕЦЬ (8,6 тис. жит., 2010 р., 50°37'02" пн. ш., 27°09'39" сх. д.). Вперше згаданий у 1150 р. як Корчеськ. Важливий центр на шляху Via Regia. Столиця Корецького удільного князівства (бл. 1434–1569 рр.) і володінь князів Корецьких (до 1651 р.). Волосний центр Новоград-Волинського повіту Волинської губернії (1804–1924 рр.). Районний центр Рівненської області у 1940–1962 рр. і з 1966 р.

© ТОВ "Інтелектуальні системи-ГЕО", 2011
© КДП "Київгеоінформатика", 2011

Розібратися з орієнтацією у місті просто: праворуч православний жіночий Троїцький монастир (вул. Київська, 56, тел. +38 03651 2-15-55). Монахині і в наші дні займаються золотошвейним ремеслом.

Обійдіть храм навколо – позаду встановлено скромний пам'ятник на могилі Анни Андрі (Оленіної, 1808–1880 рр.), якій Олександр Пушкін написав "Я вас любил, любовь еще, быть может...". Муза поета на схилі життя прийняла постриг у Корецькому монастирі.

Праворуч – ще один будинок ямської станції. Схожі неоготичні вікна ми вже бачили у Новограді-Волинському (таких станцій дорогою з Києва можна нарахувати чимало).

Залишилося оглянути рештки цегляного замку князів Корецьких (XV–XVIII ст.) над річкою Корчик, та костел св. Антонія (1533 р.) – вони знаходяться ліворуч від дороги.

В околицях знаходяться села Харалуг та Залізниця, де виготовлялися згадані у "Слові о полку Ігоревім" мечі харалужні – єдині в Центрально-Східній Європі мечі з місцевої болотної руди.

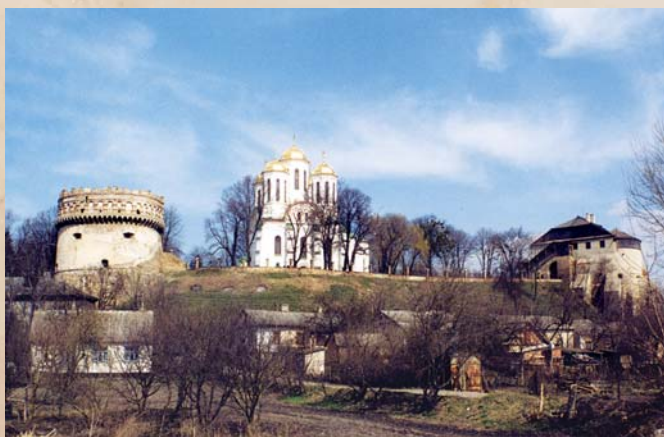
ГОЩА. Покидаємо Корець та через 35 км по трасі Е 40 повертаємо ліворуч до міста Гоща (5 тис. жит. 50°35'55" пн. ш., 26°40'31" сх. д.), яке увійшло до історії як місце перебування у 1603 р. Лжедмитрія І. Найдавніша пам'ятка містечка – мурована Михайлівська церква, зведена на кошти магната Адама Киселя у XVII ст. (вул. Шевченка). У північній частині міського парку зберігся палац-шале Валевських (XIX ст., зараз бібліотека). Марія Валевська була коханкою Наполеона Бонапарта у 1809–1812 рр.

Далі нас чекає недовга мандрівка трасою Т 1807 на південь області, у старовинний райцентр Острого.

ОСТРОГ (14,8 тис. жит., 2010 р., 50°19'44" пн. ш., 26°30'51" сх. д.). Вперше згадане під 1100 р. Столиця удільного Острозького князівства (до 1340–1569 рр.). Центр Острозького району (з 1940 р.), місто обласного значення (з 1995 р.). Один з давніх і важливих центрів на шляху Via Regia. У 1576 р. тут було засновано першу академію у Східній Європі.

Острого – значний просвітницький центр в XVI–XVII ст., чия історія тісно переплелася з біографіями князів Острозьких, Івана Федорова (саме тут друкар випустив свій шедевр, "Острозьку Біблію"), гордої красуні Галишки Острозької.

Чисельні пам'ятки архітектури міста з 1981

року об'єднані в Державний історико-культурний заповідник (вул. Академічна, 3, тел./факс: +38 03654 2-26-56, e-mail: dikzo@ukr.net). Шукати їх довго не доведеться: у центрі міста, поруч з готелем, серед зелені парку – величний Успенський костел (XV–XIX ст., вул. Князів Острозьких, 50°19'40.26"N, 26°3'16.32"E), а трохи далі – Замок князів Острозьких (XIV–XIX, вул. Замкова, 5), перлина давньоруського фортифікаційного мистецтва на невисокій Судовій горі.

Масивна "Вежа Мурована" прихистила у своїх дев'яти залах краєзнавчий музей (вул. Академічна, 5, тел. +38 03654 2-25-93), а поруч – ошатна кругла Нова башта (XVI ст.). На замковому дитинці стоїть Богоявленський собор (1521 р.) з дзвіницею (1905 р.). Неподалік від готелю знаходиться також Луцька башта (XVI ст., вул. Чорновола, 5, тел. +38 03654 2-32-71), зараз музей книги та друкарства. В значно гіршому стані Татарська башта (XVI ст.), колишній головний в'їзд у місто. В колишніх іудейських кварталах стоїть напівзруйнована Велика синагога.

За 4 км. від Острога в с. Межиріч розташований Троїцький оборонний монастир (XV–XVII ст.). Один з найгарніших та найцікавіших оборонних комплексів країни. За 12 км. від міста в с. Новомалин (50°17'53" пн. ш., 26°21'59" сх. д.) збереглися рештки замку (XIV–XIX ст.).

Для відпочинку та куштування страв української кухні, пропонуємо скористатися запрошенням влас-

ників садиб с. Бадівка Острозького району: "У Галини" (вул. Механізаторів, 8, тел. +38 067 437 86 83) та "Марійчина садиба" (вул. Вознюка, 53, тел. +38 096 329 48 38).

На нашому шляху Дермань, яка вперше згадана у 1322 р., з 1499 р. згадується Дерманський монастир (на урочищі Замочок – рештки його укріплення), маєтком якого у 1575–1576 рр. управляв

просто будете глядачами, а й станете учасниками неповторного дійства, сповненого таємницями, давніми віруваннями та переконаннями наших предків.

Ремісничий хутір "Плугаки" функціонує в режимі реальності: усе, що представлене на хуторі діюче. Головними об'єктами ремісничого хутора є: зрубна хата, плетена клуня, хлів-кам'яниця, дерев'яна майстерня

першодрукар Іван Федоров. У монастирі у 1602–1605 рр. працювала друкарня, якою керував Дем'ян Наливайко, брат Северина Наливайка. У 1833 р. в монастирі було відкрито Дерманське духовне училище, яке діяло до 1919 р. Тут народилися відомий письменник-прозаїк Улас Самчук (1905–1987 рр.), поет і перекладач Борис Тен (Микола Хомичевський) (1897–1983 рр.), історик Гурій Бухало (1932–2008 рр.).

Але якщо ви мрієте поринути в атмосферу минувшини і прагнете бодай один день пожити в старовинному селі, вирушайте до ремісничого хутора "Плугаки": 50°23' пн. ш., 26°13' сх. д., вул. Тиха, 74, тел. +38 03652 2-23-39, +38 098 468 55 44, e-mail: weha@mail.ru, що в селі Дермань Здолбунівського району. Тут ви не

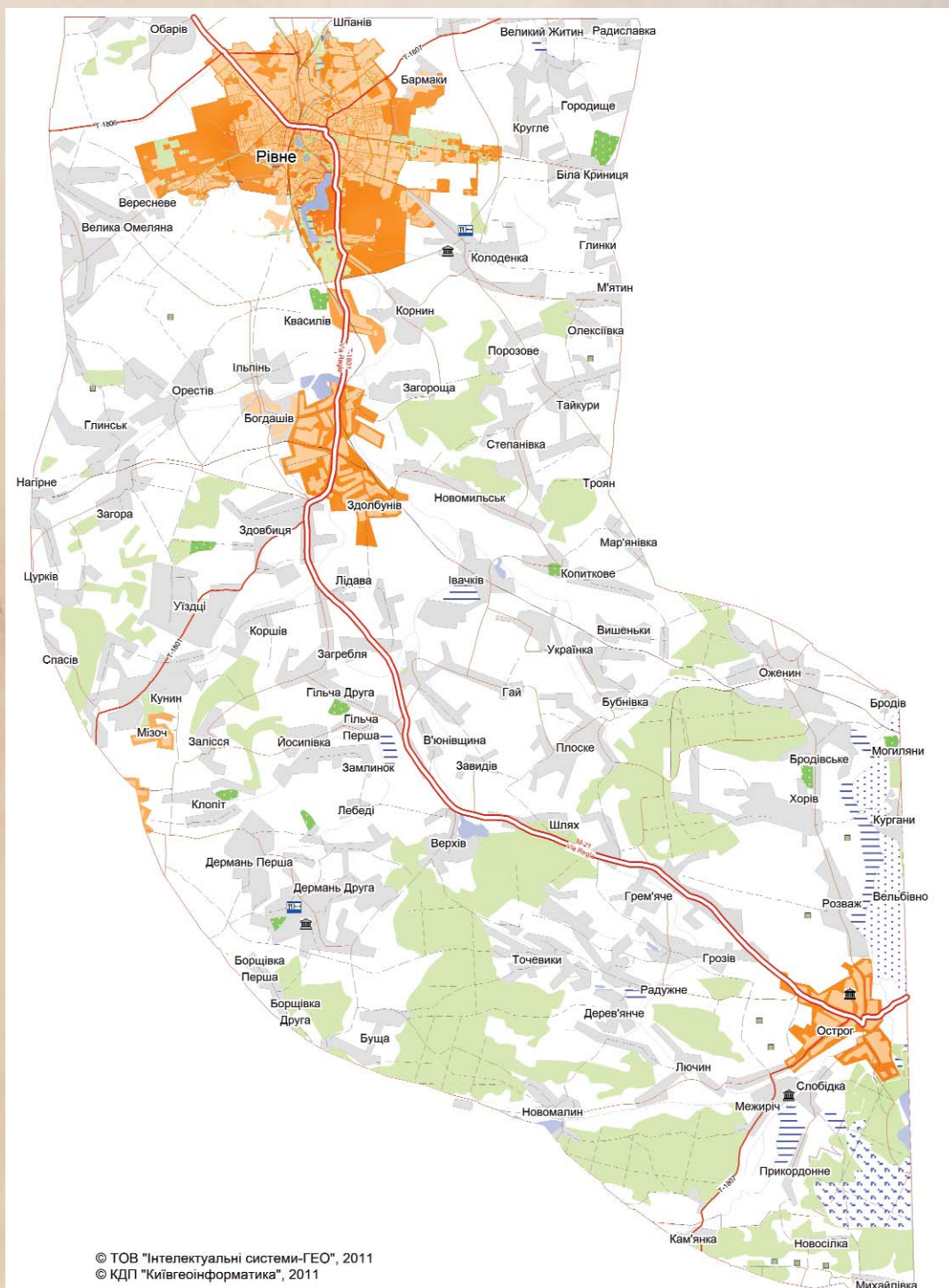
тесляра, діюча пасіка, фітосад (аптечний город) з унікальною колекцією лікарських та рідкісних рослин.

Нарешті – обласний центр, місто Рівне.

ОСТРОГ – ЗДОЛБУНІВ – РІВНЕ – ОЛИКА

© ТОВ "Інтелектуальні системи-ГЕО", 2011
© КДП "Київгеоінформатика", 2011

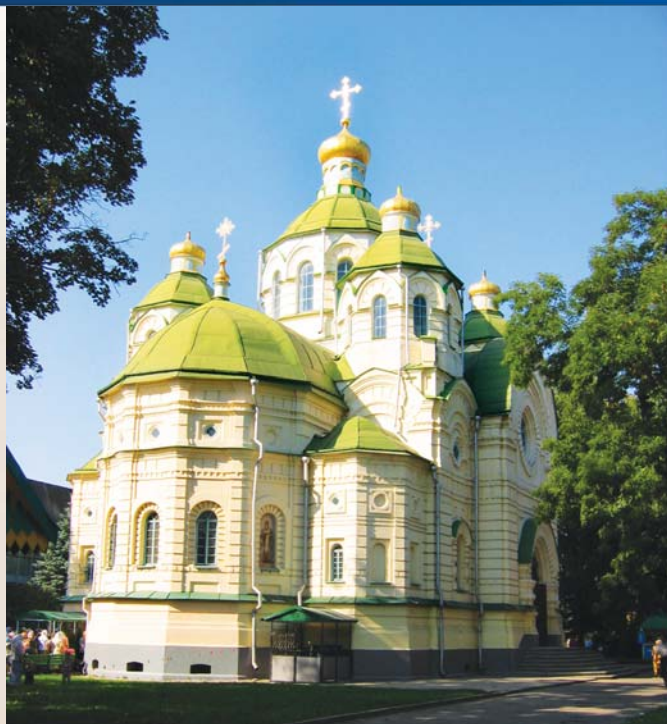
РІВНЕ (249 тис. жит., 2010 р., 50°37'11" пн. ш., 26°15'5" сх. д.). Перша згадка у 1283 р., яка приводиться у довідниках, більш ніж сумнівна, перша достовірна згадка – 1434, магдебурзьке право – з 1492 р. Столиця удільного Рівненського князівства (1479–1511 рр.). Важливий центр на шляху Via Regia. За люстрацією 1629 р. мало 3 тис. мешканців. Повітовий центр Волинського намісництва у 1793–1797 рр. і Волинської губернії у 1797–1924 рр. Тимчасова столиця УНР (1919 р.). З 1939 р. – центр Рівненської області.

Місто зовсім не багате на архітектурні цікавинки, у тому числі на об'єкти Via Regia. Рештки замку княгині Марії Несвицької (1481 р.) не збереглися. Замок-палац князя Станіслава Любомирського (1738 р.), у 1921 р. згорів, пам'ятка зруйнована. Серед цікавих хіба що Будинок органної музики, а в минулому – неоготичний костел св. Антонія (1899 р.) по вул. Соборній. Проте в Рівному є кілька цікавих кам'яниць епохи Сецесії, працює декілька театрів та музеїв, зокрема, Рівненський обласний краєзнавчий музей (вул. Драгоманова, 19, тел./факс +38 0362 26-75-80, e-mail: rivnemuseum@ukr.net, <http://www.oblmus.ucoz.ua>).

Два музеї – Уласа Самчука та бурштину – розташовані у рівненському будинку вчених (вул. Симона Петлюри, 17, тел./факс +38 0362 2614 54).

На об'їзній трасі на відстані 3 км від Рівного знаходиться готельно-ресторанний комплекс "Айвенго". Гості можуть насолодитися стравами української та європейської кухні в ресторані готелю, оформленому в дусі середньовіччя: 50°58'51" ш., 26°32'09" д., Рівненський район, с. Колоденка, вул. Зелена, 53, тел./факс +38 0362 20-89-52, +38 050 662 74 62, e-mail: aivengo@mail.rv.ua, <http://www.aivengo.org>.

Раді зустрічам і в садибі "Під вербою та калиною", до якої можна доїхати по дорозі Р 05 (13 км від м. Рівне): Рівненський район с. Забороль, вул. Вербова, 17, тел. +38 0362 20-10-42, +38 097 459-36-19, e-mail: valentyna_sl@ukr.net.

У самому центрі м. Рівне розташувався готель "Мир" – еталон європейської якості та вишуканості: вул. Міцкевича, 32, тел. +38 0362 22 13 35, +38 067-334-88-09, hotel-mirrovno@rambler.ru, <http://mir-hotel.com>.

На околиці Рівного розташований готельно-ресторанний комплекс "Околиця", інтер'єр ресторану якого відрізняється незвичним, але дуже гармонійним поєднанням елементів сучасного декору та фольклорних речей: вул. Млинівська, 3, тел.: +38 067 360-17-17, +38 03622 5-40-22, okolitsia@ukr.net, <http://okolitsia.com>.

З Рівного вирушаємо на північний захід дорогою Н 22. Наша мета – Клевань.

КЛЕВАНЬ (8 тис. жит., 2010 р., 50°44'45" пн. ш., 26°00'47" сх. д). Перша згадка у 1458 р. Столиця Клеванського князівства – уділу Чорторийського князівства (бл. 1460–1569 рр.). Важливий центр на шляху Via Regia.

Клевань існувала вже в XII ст., але називалася тоді Коливань. Самою природою підказа-

не місце – високі правобережні пагорби Стубли – було дуже зручним для укріплення. На одному з прибережних мисів, який називають Городище, князь Федір Чорторийський відбудував замок, оточив його глибоким ровом, який наповнювався водою Стубли, і міцними кам'яними стінами. Вежі замку непогано збереглися, хоча загалом напівзруйнована твердиня справляє досить гнітюче враження. Фортечні стіни в деяких місцях досягали товщини 3,8 м. Через глибокий рів був перекинутий чотириарковий міст на міцних опорах. Цікаво, що міст прикрашали фрески, залишки яких ще було видно на початку XX ст. У 1632 р. замок віддали єзуїтам, які влаштували тут свою колегію. В 1773 р., коли місцевість відійшла до

Австрії, замок довго стояв пустою, аж поки князь Костянтин Чорторийський не перебудував замок в 1817 р. під гімназію. Східна стіна була розібрана, а на її місці з'явилися два флігелі, де і розмістилося училище. У 1915 р. під час воєнних дій замок пошкоджено.

В радянський час тут знаходилися лікувальні установи. На вул. Міцкевича знаходиться ранньобароковий Благовіщенський костел з дзвіницею 1630 р., який непогано видно з траси. У самому центрі Клевані, поблизу давнього городища, збереглася класицистична церква Різдва 1777 р. (вул. Госпітальна). Поруч – скромна непримітна дзвіниця на два яруси (1844 р.).

Вічна суперниця Клевані, Олика, ховається від магістралей в стороні. До містечка веде дорога, викладена бруківкою шестикутної форми ще в часи князів Радзивілів, давніх власників Олики.

Це вже Волинська область.

ОЛИКА (3,3 тис. жит., 2010 р., 50°43'14" пн. ш., 25°49'00" сх. д.). Вперше згадана у 1149 р., магдебурзьке право з 1564 р. Центр уділу князів Радзивілів (1547–1797 рр.).

Польський "Tygodnik Ilustriwany" у 1856 р. захоплено описував в'їзд до міста з боку Рівного: "...чудові костел, замок та ратуша, білесенька церква, скрізь охайні, прикрашені садками будиночки міщан, сріблясті поверхні

спокійно куняючих ставків, горбки, а поміж ними звивисті річечки прегарний творять вид".

Нехай сьогодні в місті й не збереглася описана ратуша, а будинки новітніх міщан не завжди тішать око охайністю, подивитись в Олиці є на що. Але варто бути готовим: замок Радзивілів (1558 р.) зараз є корпусом Волинської психіатричної лікарні №2. Туристів на подвір'я пускають охоче, тож можна оглянути триповерховий палац та інші фортечні споруди. Збереглась і брама, і два з чотирьох бастіонів твердині.

Зовсім поруч з все ще помітними ровами та валами замку – величний Свято-Троїцький костел, збудований у 1635–1640 рр. за проектом відомих архітекторів Бенедетто Моллі та Джованні Маліверна. Храм пишно декоровано скульптурами святих (Войцеха, Станіслава, Петра і Павла) та різьбою у виконанні львівського скульптора Мельхіора Амелі.

В'їзд в Олику все ще стереже прикрашена цегляними орнаментами Луцька брама – єдиний збережений фрагмент колись потужних міських укріплень. Неподалік від неї – барокова Стрітенська церква (1784 р.).

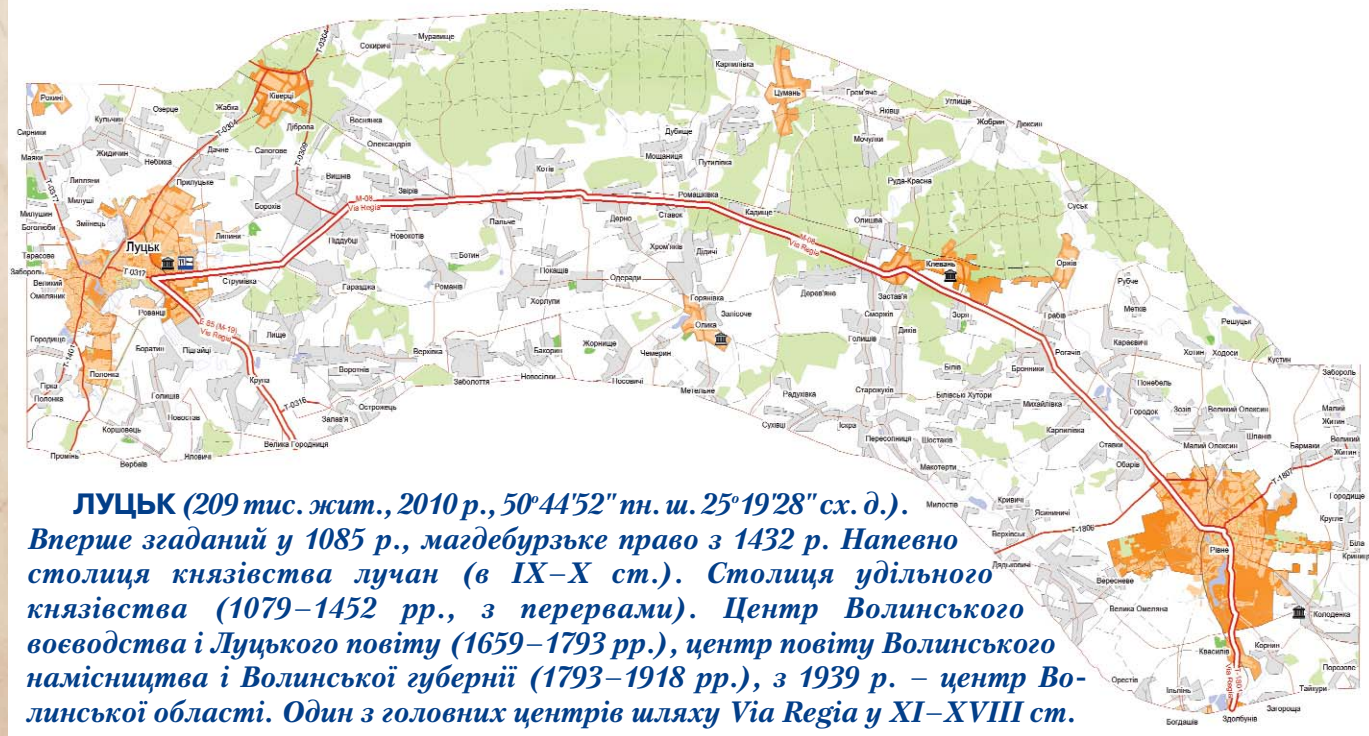
На старому цвинтарі, серед старих магнатських могил, дрімає костел Петра і Павла з 1460 р., переданий свого часу Миколою Радзивілом Чорним кальвіністам (це найстаріший мурований римо-католицький храм Волині).

Продовжуємо мандрівку до Луцька.

ОЛИКА – ЛУЦЬК – ДУБНО

ЛУЦЬК (209 тис. жит., 2010 р., 50°44'52" пн. ш. 25°19'28" сх. д.).

Вперше згаданий у 1085 р., магдебурзьке право з 1432 р. Напевно столиця князівства лучан (в IX–X ст.). Столиця удільного князівства (1079–1452 рр., з перервами). Центр Волинського воєводства і Луцького повіту (1659–1793 рр.), центр повіту Волинського намісництва і Волинської губернії (1793–1918 рр.), з 1939 р. – центр Волинської області. Один з головних центрів шляху Via Regia у XI–XVIII ст.

Луцьк – місто затишне, спокійне і тихе. Головна пам'ятка і гордість міста – Верхній замок, або Замок Любарта (XIV ст.), (50°44'20" пн. ш. 25°19'23" сх. д, вул. Кафедральна, 1а, тел.: +38 0332 723-432, <http://lutck-zam.do.am>, e-mail: zamok.lutsk@rambler.ru), названий по імені свого засновника і будівельника. У 1340–1384 роках князь Любарт Гединович почав зводити в закруті (російською – излучине, звідси, кажуть, й ім'я міста) ріки Стир оборонну фортецю. Тут помітно, як готику змінив ренесанс: завершено будівництво

замка було аж у 1542 році. Три вежі, три сестри, навіки зв'язані міцними обіймами стін: Владича, Любартова, Стирова. У Владичій – арсенал і унікальна колекція дзвонів, діюча дзвіниця. У Любартовій – виставка будівельної кераміки. Тільки надщерблені часом камені фундаменту вказують на місце, де був палац, у якому жили, правили, задумували походи і битви луцькі князі. Більше повезло Шляхетському будинку (1789 р.) і палацові єпископа (1814 р.): стоять, приймають у своїх залах гостей міста. Крім Верхнього, у середньовічному

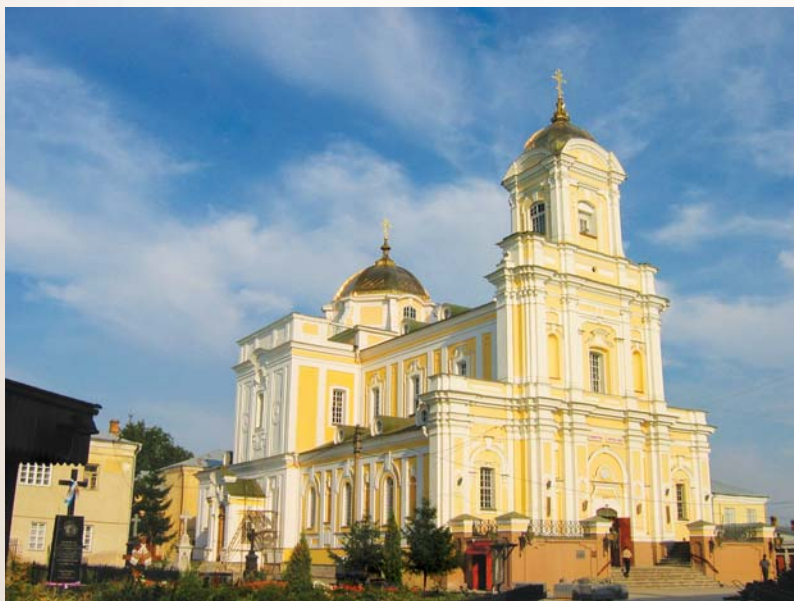

Лучеську існував ще один, Окольний замок. До наших днів від старого форту дожила єдина вежа Чарторийських, яку досить важко знайти серед будинків щільно забудованого приватного сектора вулиці Драгоманова.

Місто, що стояло на перетині торгових шляхів, було толерантним до усіх своїх жителів. Комплекс ренесансного Кафедрального костелу св. Петра і Павла з монастирем єзуїтів (1639 р., вул. Кафедральна, 6) з цікавими багатопорівневими підземеллями спокійно сусідить з витонченою лютеранською кірхою (вул. Лютеранська, 1): у місті на початку XX століття жили німці-колоністи. Резиденція волинського єпископа розташована неподалік (вул. Кафедральна, 17) у кам'яниці 1545–1552 рр. Центр Луцька прикрашають Покровська церква (XV ст., вул. Данила Галицького, 12) і Свято-Троїцький кафедральний собор (1752–1755 рр.). Храмів у місті було багато: у монастирі бригідок (1624 р., вул. Кафедральна, 16) розмістилося музичне училище, за адресою Кафедральна, 19 – ще один монастир, шариток, у середньовічній оборонній синагозі (1626–1629 рр., вул. Данила Галицького, 33) – спортзал, у заснованому ще в 1390 році домініканському монастирі (вул. Драгоманова) – будинок творчості. У монастирі тринітаріїв (1729 р., вул. Лесі Українки) зараз військовий шпиталь.

У Волинському краєзнавчому музеї (вул. Шопена, 20) висвітлюється вся історія тисячолітнього міста. Художній музей у Високому Замку зберігає розкішну колекцію магнатів Радзивіллів з маєтку в Олиці. Тут і "Святий Ієронім" великого іспанця Х.Рібери, і славні італійці А.Маньяско і Ф.Лондоніо, колега Рубенса Ф.Снейдерс, прославлений польський майстер В.Коссак, не потребуючий реклами І.Айвазовський. На майдані Ринок з 1845 р. діє аптека – зараз це аптека-музей (вул. Драгоманова, 11). Музей волинської ікони (вул. Ярощука, 5, тел.: +38 0332 243-412, +38 063 775 13 16, e-mail: mvolik@rambler.ru,

<http://www.volyn-ikona.at.ua>) ознайомить з найціннішими зразками сакрального живопису. Хочеться авангарду? Арт-галерея "Крайня хата" на луцькому "Арбаті" – вул. Лесі Українки – пропонує роботи сучасних художників.

Готель "Околиця" зручно розмістився по вулиці Рівненській, 154 на виїзді із міста, безпосередньо біля траси Луцьк – Рівне – Київ: +38 0332-25-52-98, +38 0332-75-02-86, e-mail: okolica.lutsk@gmail.com, <http://www.okolyca.com.ua>.

Готельний комплекс "Світязь" знаходиться у парковій зоні центральної частини міста, недалеко від Замку Любарта: вул. Набережна, 4, тел.: +38-0332 24-41-72, +38-0332 24-55-11, +38-0332 24-90-00, e-mail: hotelsvitjaz@rambler.ru, <http://shotel.lutsk.ua>.

В 5 км від Луцька знаходиться садиба "Сакура": Ківерцівський район, с.Кульчин, вул. Гвардійська, 57, тел. +38 066 87 87 875.

ДУБНО – БРОДИ

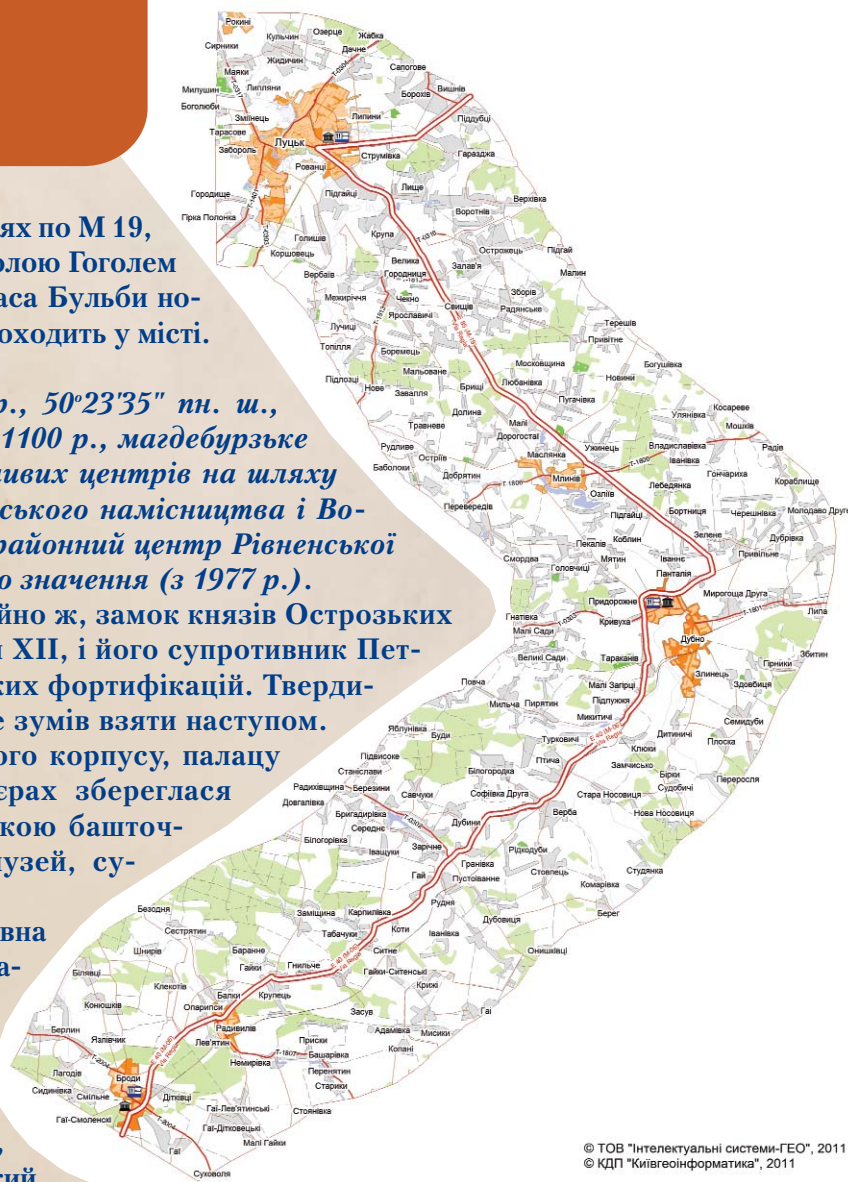
Якщо ж з Луцька продовжити шлях по М 19, дорога приведе в оспіване Миколою Гоголем Дубно. Ім'я гоголівського героя Тараса Бульби носить щорічний рок-фестиваль, що проходить у місті.

ДУБНО (39 тис. жит., 2010 р., 50°23'35" пн. ш., 25°44'06" сх. д.). Вперше згадане у 1100 р., магдебурзьке право з 1498 р. Було одним з важливих центрів на шляху Via Regia. Повітовий центр Волинського намісництва і Волинської губернії (1795–1924 рр.), районний центр Рівненської області (з 1939 р.), місто обласного значення (з 1977 р.).

Головна пам'ятка Дубно – звичайно ж, замок князів Острозьких (1492 р.). І шведський король Карл XII, і його супротивник Петро I були здивовані міццю дубенських фортифікацій. Твердню за всю її історію жоден ворог не зумів взяти наступом. Комплекс складається з надбрамного корпусу, палацу магнатів Любомирських (в інтер'єрах збереглася давня ліпнина), бастіонів з маленькою башточкою "Беаткою" та казарми. Діє музей, сувенірна крамничка та кафе.

Серед найважливіших – масивна Луцька брама (XV–XVI ст., вул. Галицького, 68). У центрі міста стоїть колишній бернардинський костел (XVII ст.), зараз Миколаївська церква. Збереглися також Свято-Преображенська церква (XVIII ст.), синагога (XVI–XVII ст.), кармелітський монастир (XVIII ст.), Георгіївська церква (XVIII ст.), Іллінська церква (поч. XX ст.).

Архітектурні пам'ятки міста об'єднані в створений у 1993 р. Державний історико-культурний заповідник: 50°25'78" пн.ш., 25°45'26" сх.д., вул.Замкова, 7а, тел.+38 03656 4-24-01,

© ТОВ "Інтелектуальні системи-ГЕО", 2011
© КДЛ "Київгеоінформатика", 2011

+38 03656 4-12-30, +38 096 983 30 29, +38 099 953 94 90, e-mail: zapovidnyk@meta.ua; www.dubno-museum.do.am. Працює з 8.00 до 19.00 (літній період), з 8.00 до 17.00 (зимовий період).

За декілька кілометрів на південь від міста,

трохи осторонь села Тараканів, в мальовничій місцевості над Іквою, серед лісу, на пагорбі дивує відвідувачів масивний Тараканівський форт (Нова Дубенська фортеця, кінець XIX ст.). Зайти туди без провідників досить важко. Хоча ця споруда не відноситься до часів Via Regia, але радимо ознайомитися з нею.

У центрі міста розташований готель і ресторан "Дубно": вул. Д.Галицького, 9, тел. +38 03656 4-10-86, +38 03656 4-18-02, +38 03656 4-18-81.

На трасі Київ-Чоп у Дубенському районі знаходиться мотель "Зодіак": с. Тараканів, вул. Львівська, 146, тел. +38 03656 51-3-31.

БРОДИ (23 тис. жит., 2010 р., 50°04'41" пн. ш., 25°09'15" сх. д.). Перша згадка від 1084 р., магдебурзьке право – з 1584 р. Місто було одним із важливих центрів шляху Via Regia. Отримавши на початку XIX ст. торгові привілеї почало швидко розвиватися як один з ключових центрів російсько-австрійської торгівлі. У 1820 році у Бродах діяло 163 великих торгових підприємств, 36 обмінників грошей та 9 банків. Місто за рівнем торгового обороту вийшло на друге місце після Львова у королівстві Галиції і Лодомерії. Але у 1879 р. торгові привілеї були ліквідовані і місто Броди почало занепадати. З 1939 р. Броди – районний центр Львівської області.

Щоб побачити всі пам'ятки Бродів, потрібно попрямувати до центру міста.

Ринок – завжди головне місце райцентрів. У випадку з Бродами все так само – але ринок ще й слугує непоганим орієнтиром для пошуку п'ятикутної бастионної фортеці (XVII ст., вул. Шкільна), обнесеної кільцем все ще потужних земляних валів.

Двоповерхова споруда на території фортеці – палац магнатів Потоцьких, котрі володіли Бродами з 1704 р. Зараз садиба виглядає дещо похмуро, але вона знала й яскравіші часи: гостювали у маєтку польські королі Владислав IV, Ян Казимір, Ян III Собеський, австрійський цісар Йосип II. Деякі дослідники вважають, що дана фортеця розташована на території дитинця давньоруських часів.

Так само недалеко від ринку знаходиться ще одна оборонна споруда Бродів – мурована квадратова синагога у мавританському стилі (1742 р., вул. Гончарська, 12), зведена на місці більш давньої попередниці. Стан споруди не тішить.

Трохи піднімуть настрій, можливо, інші архітектурні родзинки міста: храм св. Юра (XVI–XVII ст., вул. Поштова, 11); оборонна церква Богородиці (1600 р., вул. І. Франка, 14);

перебудований у греко-католицьку церкву ренесансний костел Воздвиження хреста (1594 р., вул. В. Стуса, 9). На околиці міста, біля стадіону, розташована дерев'яна Троїцька церква з дзвіницею (1726 р., вул. Великі Фільварки, 26). Бродівський історико-краєзнавчий музей розташований у будівлі колишнього повітового староства: майдан Свободи, 5, тел. +38 03266 4-21-13, e-mail: bikm@ukr.net, skype: museum_brody.

У Бродах недалеко від траси М-06/Е-40 на вул. 22 січня, 73-а знаходиться двоповерховий ресторан "Шалена шкварка": 50°42' пн. ш., 25°99' сх. д., тел. +38 03266 4-32-17, +38 067 791 25 31, +38 063 391 59 23, +38 097-798-71-44, e-mail: viola63@ukr.net, <http://shalena-shkvarka.com.ua>.

У центрі м. Броди розташований готель "Європа": 50°42' пн. ш., 25°99' сх. д., вул. Юридика, 9, тел. +38 03266 2-60-35, +38 03266 2-70-35, e-mail: reception@europahotel.com.ua.

Вийжджаємо з Бродів по шляху Р 39 та через 17 км знаходимо у селі Лукаші садибу "Грабина": 49°58' пн.ш., 25°18' сх.д., Бродівський район, с.Лукаші, тел. +38 067 34 04 174, +38 095 837 22 10. Сільська оселя підходить для зупинки під час прощі чи мандрівки історичними місцями.

У сусідньому селі Підкамінь можна оглянути Домініканський монастир XVII–XVIII ст., церкву Параскеви П'ятниці – пам'ятку барокової архітектури, а також камінь-велетень.

БРОДИ – ПІДГІРЦІ – ОЛЕСЬКО – БУСЬК

Після Бродів не пропустіть поворот ліворуч за селом Ясенів. Ми направляємося в село Підгірці до одного з найгарніших замкових комплексів України.

ПІДГІРЦІ, раніше Пліснеськ (49°56'08" пн. ш., 24°59'05" сх. д.), вперше згадане в 1187 р. у "Слові о полку Ігоревім". Найбільший східно-слов'янський центр на Правобережжі на стику басейнів Західного Бугу, Прип'яті та Дністра. Тут було відгалуження від волинського напрямку Via Regia на галицький.

Зорієнтуватися у Підгірцях легко: при дорозі піднімається бароковий костел-усипальня з кам'яними святами на фасаді (1752–1763 рр.).

До Підгірського замку веде скромна залізна хвіртка. Не обминіть увагою довгу будівлю під фігурним дахом (вона праворуч) – це старовинний постійний двір, де по дорозі у Верховню, до майбутньої дружини Евеліни Ганської, зупинявся Оноре де Бальзак.

Розкішний палац у французькому стилі, оточений бастіонами, зводився у 1635–1640 рр. на замовлення великого коронного гетьмана Станіслава Конєцпольського. З трьох боків палац оточений глибоким сухим ровом, з північного боку, зверненого до долини, він має гарну терасу з балюстрадою. До резиденції в'їжджали через велику браму, щедро прикрашену різьбленням.

У кілометрі на південь від Підгорецького замку, праворуч від траси на Золочів, лежить вражаюче городище літописного давньоруського міста Пліснеск.

Історію Пліснеська поділяють на слов'янський і давньоруський періоди. Давньо-

слов'янське поселення зародилось у VII–VIII ст. До X ст. слов'янське Пліснесько досягло найбільшого розвитку. Тут збереглися вали та курганий могильник одного з найбільших на теренах України давньослов'янського докиївського періоду (VII–X ст.) та давньоруського поселення XI–XIII ст., вірогідне місце народження київської княгині Ольги. Щоб побачити вали потрібно звернути за вказівником "Монастир" праворуч.

Підгірський замок: 49°56'35.16" пн. ш., 24°59'00.64" сх. д. Пам'ятка археології Пліснеське городище – філія Львівської національної галереї мистецтв: с. Підгірці, тел. +38 067 929 31 60.

Повертаємося на львівську трасу і рухаємося в напрямку Львова.

ОЛЕСЬКО (2 тис. жит., 2010 р., 49°57'47" пн. ш., 24°53'38" сх. д.). Вперше згадане у 1327 р.

До Олеського замку повертаємо у центрі селища (біля костелу св. Трійці) праворуч. Замок, який колись знаходився на межі між Галичиною та Волинню, стоїть на самотній

горі висотою близько 50 м. Фортеця згадується в письмових джерелах від 1327 р.

Нині збережений та реставрований Олеський замок увібрав архітектурно-пластичні мотиви стилістики ренесансу і бароко, складається з двох півовальних двоповерхових корпусів, мурованих з каменю та цегли, та замкового подвір'я з надбрамною баштою між ними. Сьогодні музей-заповідник "Олеський замок" є філіалом Львівської національної галереї мистецтв.

Олеський замок: 49°57'47" пн. ш. 24°53'38" сх. д., тел./факс: +38 03264 2-51-93. Працює з 9.00 до 17.00 (в неділю з 11.00 до 16.30), вихідний – понеділок.

При замку працює стильний середньовічний ресторан "Гридня": тел. +38 067 671-13-03, +38 032 2-42-38-50, +38 03264 2-52-64, e-mail: yara@ua.fm, <http://www.grydnycia.lviv.ua>.

Біля костелу в центрі села розташоване кафе "Любар": +38 03264 2-50-53, +38 098 074-20-20, e-mail: julia_hermanyuk@mail.ru.

Далі нас чекає БУСЬК (8,7 тис. жит., 2010 р., 49°58'06" пн. ш., 24°36'30" сх. д.). Вперше згадане у 1097 р., маґдебурзьке право з 1411 р. Центр князівства бужан (VII–X ст.), столиця удільного князівства (1151–1168 рр.), центр повіту Белзького воєводства (1462–1772 рр.), районний центр Львівської області з 1939 р. На шляху Via Regia – один з найважливіших центрів.

Буськ – місто з великою кількістю пам'яток, переважна більшість котрих розташовані у центрі містечка: костел св. Станіслава (1768–1779 рр.), палац Мієрів та Бадені (1810 р., вул. Петрушевича, 12), синагога біля площі Ринок (1842–1843 рр.).

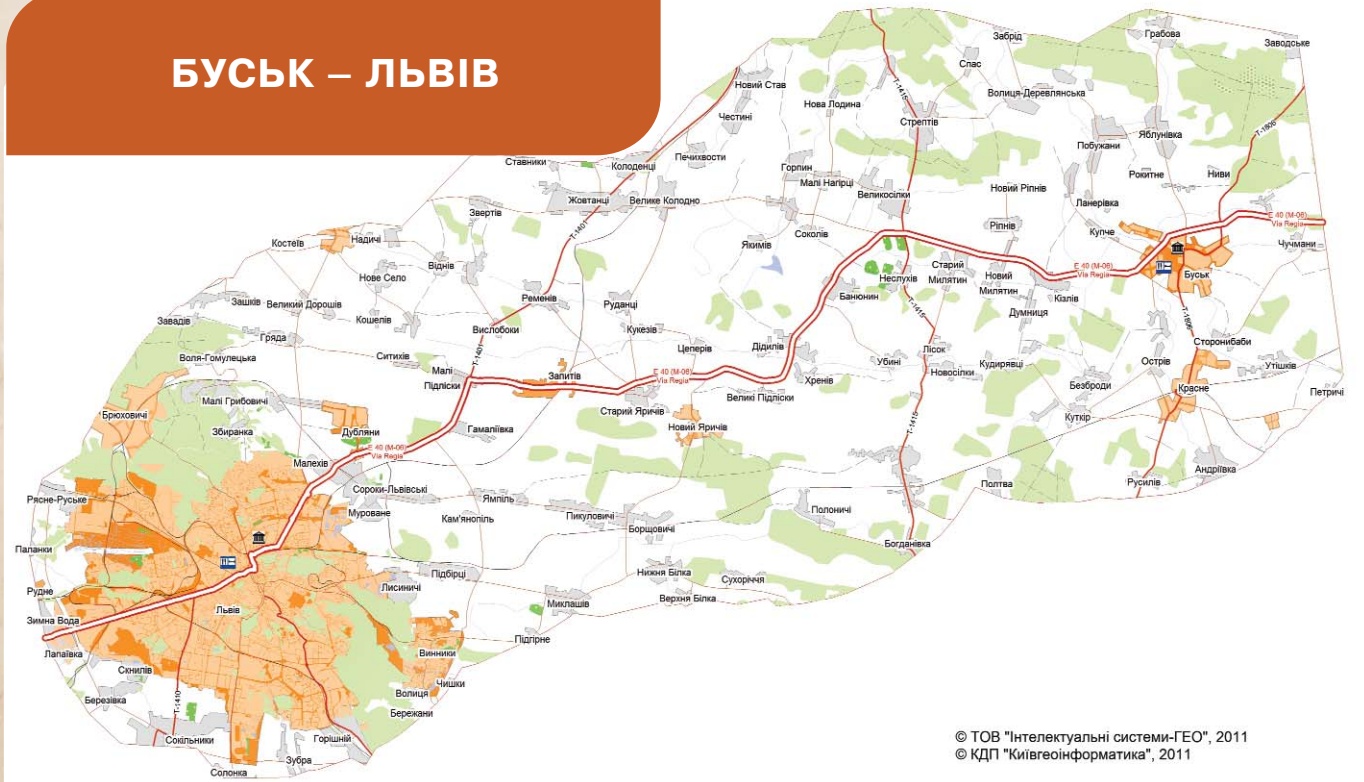
У передмістях Буська дві старовинні дерев'яні церкви: Параскевська церква (1708 р., вул. Шашкевича, 56а) та церква Св. Онуфрія (XVIII ст.).

В 1539–1641 рр. в місті працювала папірня – одна з перших в Галичині. Саме на буському папері Іван Федоров друкував свою "Острозьку Біблію" (1581 р.).

У Буську можна зупинитися в готелі "Оксана": 49°58' пн.ш., 24°37' сх.д., пр. Незалежності, 2, тел. +38 03264 2-12-37, +38 098 92 56 455, e-mail: pvtp.oksana@gmail.com.

БУСЬК – ЛЬВІВ

© ТОВ "Інтелектуальні системи-ГЕО", 2011
© КДП "Київгеоінформатика", 2011

Ще 50 км і ми в'їжджаємо до Львова.

Львів (733 тис. жит., 2010 р.). Місто засноване між 1245–1256 рр., магдебурзьке право з 1356 р. (частина дослідників вважає, що грамота Казимира III була своєрідним підтвердженням права, наданого місту ще за Лева Даниловича у другій половині XIII ст.). Столиця Галицько-Волинської держави (королівства Русі) (1269–1397 рр.). Центр автономної землі "королівство Русі" у складі королівства Польщі (1397–1434 рр.), Руського воєводства (1434–1772 рр.), королівства Галиції і Лодомерії у складі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918 рр.). Столиця Західно-Української народної республіки (1918–1919 рр.). Центр Львівського воєводства Польщі (1921–1939 рр.), Львівської області (з 1939 р.). Один з головних центрів на шляху Via Regia. Збереглися пам'ятки архітектури XIV–XX ст.

Як стверджують дослідники у 1380 р. король Людовик Анжуйський, який тоді носив титул короля Угорщини, Польщі, Далмації, Русі і Володимирії, надав Львову складське право на східні товари, яке перетворило місто на один із головних центрів торгівлі Європи і Азії. Всі східні товари поставлялися на склад

у Львів, де їх гуртом купляли місцеві купці та везли далі в Європу.

Будучи зацікавленим у притоці торгово-ремісничого населення, князь Лев, якого вважають засновником міста, стимулював переселення колоністів, приваблюючи їх різноманітними привілеями, в т. ч. наданням магдебурзького права і права будувати свої храми. Львів поступово стає головним центром на шляху Via Regia.

У Львові збереглося декілька десятків пам'яток архітектури національного значення, найстаріші з них та ті, що відносяться до пізньої Via Regia, ми пропонуємо відвідати.

Церква Святого Миколая – пам'ятка архітектури національного значення, один із найдавніших храмів Львова, знаходиться на вул. Б. Хмельницького, 28.

Храм збудований приблизно між 1264 і 1340 роками. Пам'ятка не зберегла свого первозданного

вигляду. Об'ємно-планувальна композиція Миколаївської церкви зближує її з

храмами Київської Русі, а також має аналоги в архітектурі південних слов'ян. Будівля зведена на старому цвинтарищі, а це, в свою чергу, підтверджує існування на цьому місці давнішої, можливо, дерев'яної церкви. Із старовинних пам'яток мистецтва тут збереглися ікона Федора Тіронського (XVII ст.) та ікона Богоматері, яка є цінним твором львівського малярства першої половини XVII ст., за стилем близька до школи художника Федора Сеньковича.

Церква Святого Миколая: 49°50'50.64" пн. ш., 24°01'44.32" сх. д., тел. +38 032 235-82-74, +38 032 222-68-40, www.mykolaj.lviv.ua.

На цій же вул. Б.Хмельницького відвідуємо монастир і храм Св. Онуфрія, який належить до найстаріших святинь Львова. В комплекс сучасного монастиря входять церква, келії монастиря і вежа-дзвіниця.

Первинна монастирська дзвіниця-брама була побудована в 1554 р., а в 1681 р. на ній зроблено дерев'яну надбудову. Відомо, що будівля мала оборонне значення і на ній було розміщено гармати. У 1820 р. збудовано нову дзвіницю, що збереглась донині.

Монастир і храм Св. Онуфрія: 49°50'57.83" пн. ш., 24°01'43.74" сх. д., вул. Б.Хмельницько-

го, 36, тел. +38 097 25 40 790, +38 032 297 55 85, e-mail: osbm@sc.net.ua.

У центрі міста на площі Старий Ринок розташований один з найдревніших храмів Львова – Іоанна Хрестителя. Храм споруджено у 1250-х рр. (за іншими джерелами 1270 р.) князем Левом для дружини – Констанції – доньки угорського короля Бели IV, яка була католичкою.

Перша письмова згадка про храм датується 1371 роком, коли руський староста Ян надав костелу Св. Іоанна й монастирю Св. Василя при ньому село Годовицю біля Львова.

1989 року храм реставрували з метою надання споруді первісного вигляду: про

неороманський стиль тепер нагадує лише фасад будівлі храму. У 1993 році в будівлі та на її подвір'ї організовано Музей найдавніших пам'яток Львова.

Храм Іоанна Хрестителя: 49°50'48.69" пн. ш., 24°01'50.11" сх. д., пл. Старий Ринок, вул. Ужгородська, 1, тел. +38 097 84 23 723, +38 067 59 66 558.

Храм Матері Божої Неустанної Помочі закладено німецькою общиною Львова. Вперше згадується у 1344 році. У XIV–XV ст. Львів оточено оборонним валом, а храм, що опинився за його межами, обнесено власним муром.

Храм освячено як церкву Матері Божої Неустанної Помочі.

Храм Матері Божої Неустанної Помочі: 49°50'41.33" пн. ш., 24°01'48.84" сх. д., вул. Сніжна, 2 (церква), вул. Замарстинівська, 225 (монастир), тел. +38 0322 231 63 57, +30 0322 260 03 74.

Радимо відвідати наступні пам'ятки історії та архітектури міста, які відносяться як до давньої, так і до пізньої епохи функціонування мережі Via Regia.

Латинський (кафедральний) собор. Закладений в кінці XIV ст. за проектом Петра Штехера. Нині діючий кафедральний собор римо-католицької церкви.

Вірменський собор. Збудований у 1370–1390 рр.

за проектом Доріна.

Площа Ринок витримана в ренесансному стилі, хоча нижні поверхи, які залишилися після пожежі Львова 1527 р., переважно готичні.

Будинок Бандінілі, який у 1629 р. вдосконалив поштову справу у Львові (№ 2).

Знаменита "Чорна камениця" (№ 4), збудована 1588–1589 рр. Тепер у будинку історичний музей.

Палац Корнякта (№ 6) збудований 1570–1580 рр. Нині – історичний музей. Перлина палацу – італійський дворик.

Палац князів Любомирських (№ 10) бароково-рококовий, збудований на межі XVII–XVIII ст.

Будинок далматинського купця Антоніо Масарі (№ 14).

Найстаріший на площі будинок 1530-х рр. (№ 16).

Ренесансний палаццо роботи Павла Римлянина (№ 21).

Дім міського консула Вольфганга Шульца (№ 23) зі скульптурною групою "Хрещення" та постаттю Фортуни.

Друга будова історичного музею (№ 24), перебудована в стилі модерн на початку XX ст., споруда кінця XVI ст.

Скульптури-фонтани Нептуна, Амфітріди, Адоніса та Діани роботи Г.Вітвера (XIX ст.).

Ратуша в стилі бідермайер, збудована у 1827–1835 рр.

Успенська церква. Збудована у 1591–1629 рр. У дворі церкви – каплиця Трьох святих (1578 р.) роботи Петра Красовського. Дер'яна тридільна карпатська церква, різьблена в камені, – перлина української архітектури.

Вежа Корнякта – дзвінниця церкви, збудована Петром з Барбони у 1568–1570 рр. Одна із знакових споруд центру Львова, яка формує його образ. У 1617 р. верх був відновлений після пожежі. В кінці XVIII ст. Петро Бебер реконструював його, увінчавши бароковим шоломом.

Каплиця Камп'янів збудована у 1595–1619 р. при Латинському соборі в північно-італійському ренесансному стилі.

Каплиця Боїмів, збудована у 1609–1617 рр. при Латинському соборі. Розкішне декоративне скульптурне оздоблення Ганаша Шульца, Андрія Бемера та Йоганна Пфістера.

Бернардинський костел і монастир, збудований у 1600–1630 рр. Павлом Римлянином та

Амвросієм Прихильним. Вежа костелу висотою 38 м. На подвір'ї криниця-ротонда (1620 р.). Збереглися оборонні мури, перебудовані у 1734 р.

Костел єзуїтів збудований у 1610–1630 рр. за зразком храму дель Дезу у Римі роботи Віньола та Джакомо де ла Порто під керівництвом зодчого Себастьяна Ламхіса.

Костел св. Магдалини поблизу Львівської політехніки, збудований у 1615–1630 рр. Яном Годним та Альбертом Келаром, реконструйований 1784 р., шпильчасті вежі перебудовані у 1870 р. Тут розміщений органний зал.

Костел св. Лазаря, збудований на нинішній вул. Коперніка у 1620–1640 рр. Амвросієм Прихильним і Яковом Боні. Збереглася також міська криниця з вмурованими барельєфами на стіні монастирської огорожі.

Міський арсенал, споруджений у 1555 р. Збереглася частина міського рову. В арсеналі – музей середньовічної зброї, поруч можна сфотографуватися у лицарських латах та мундирах XVIII–XX ст. зі зброєю.

Королівський арсенал, збудований у 1639–1646 рр. Поруч пам'ятник Івану Федорову, навпроти – Порохова вежа (1560–і рр.) на т. з. Гетьманському валі, в ній розміщені Будинок архітектора та ресторан.

Арсенал Сенявських, збудований у 1639 р. поблизу костелу св. Магдалини генералом артилерії Павлом Гродзинським. Тепер кабінет мистецтва Наукової бібліотеки ім. В. Стефаника.

П'ятницька церква по вул. Б. Хмельницького, збудована у 1643–1644 рр. Знаменитий іконостас.

Костел св. Миколая (по вул. М. Грушевського біля старої будови університету середини ХІХ ст.), збудований у 1739–1745 рр. Францом Плацидою. Вівтар Шольц-Вольфовичів з чорного мармуру і ясного алебастру (1595 р.).

Домініканський костел у 1748–1764 рр. збудував Мартин Урбанік на місці давнього домініканського монастиря, заснованого тут згідно традиції у кінці ХІІІ ст.

Кафедральний собор св. Юрія, збудований Бернардом Меретіні та Йосифом Пінзелем у 1746–1759 рр. на місці давнього монастиря і собору, відомого з ХІІІ ст.

Національний музей імені Андрея Шептицького – один із найвизначніших в Україні музейних осередків, скарбниця пам'яток національної культури та мистецтва світового рівня. Музей засновано 1905 року митрополитом Галицьким Андреем Шептицьким. Сьогодні музей є одним із найпотужніших центрів збереження, вивчення та популяризації надбань української духовно-мистецької спадщини. Музей володіє найповнішою та найчисленнішою в Україні та світі збіркою українського сакрального мистецтва ХІІ – ХVІІІ ст., яка різнобічно представляє художню культуру України.

У числі головних пам'яток Львова також Личаківський цвинтар, на якому поховані визначні діячі Львова ХІХ–ХХ ст., з великим числом мистецьких скульптурних надгробків. На цвинтарі військові поховання українських і польських воїнів, які загинули під час українсько-польської війни 1918–1919 рр. Холм Слави – військові поховання російських воїнів часів Першої світової війни та радянських воїнів часів Другої світової війни.

Готель "У Бюргера":

Комфортабельний готель "У Бюргера" розташований у самому центрі Львова у відреставрованій будівлі – пам'ятнику архітектури, що зведена у 1881 році:

вул. І. Франка, 73,
тел./факс +38 0322 76 12 51,
+38 0322 75 49 54, +38 032 296 65 69,
e-mail: info@burger.com.ua,
<http://www.burger.com.ua>.

Готель "Ірена":

У затишному куточку історичної частини Львова розташований готель "Ірена". Будинок щойно відновлено і відреставровано із збереженням архітектури та стилю "сецесія", характерного для кінця XIX ст.:

вул. Стороженка 21,
тел./факс +38 032 239 58 94,
+38 032 239 51 74, +38 067 670 19 80,
e-mail: reception@irenahotel.com.ua,
www.irenahotel.com.ua.

Готель "Львів":

Неподалік, у самому центрі міста Львова, лише в декількох кроках від Львівського оперного театру розташований готель "Львів":

пр. Чорновола, 7, тел. +38 032 242 32 70,
+38 032 242 32 72, факс +38 032 272 86 51,
e-mail: hotel_lviv@svitonline.com,
<http://hotel-lviv.com.ua>.

Музей народної архітектури та побуту,

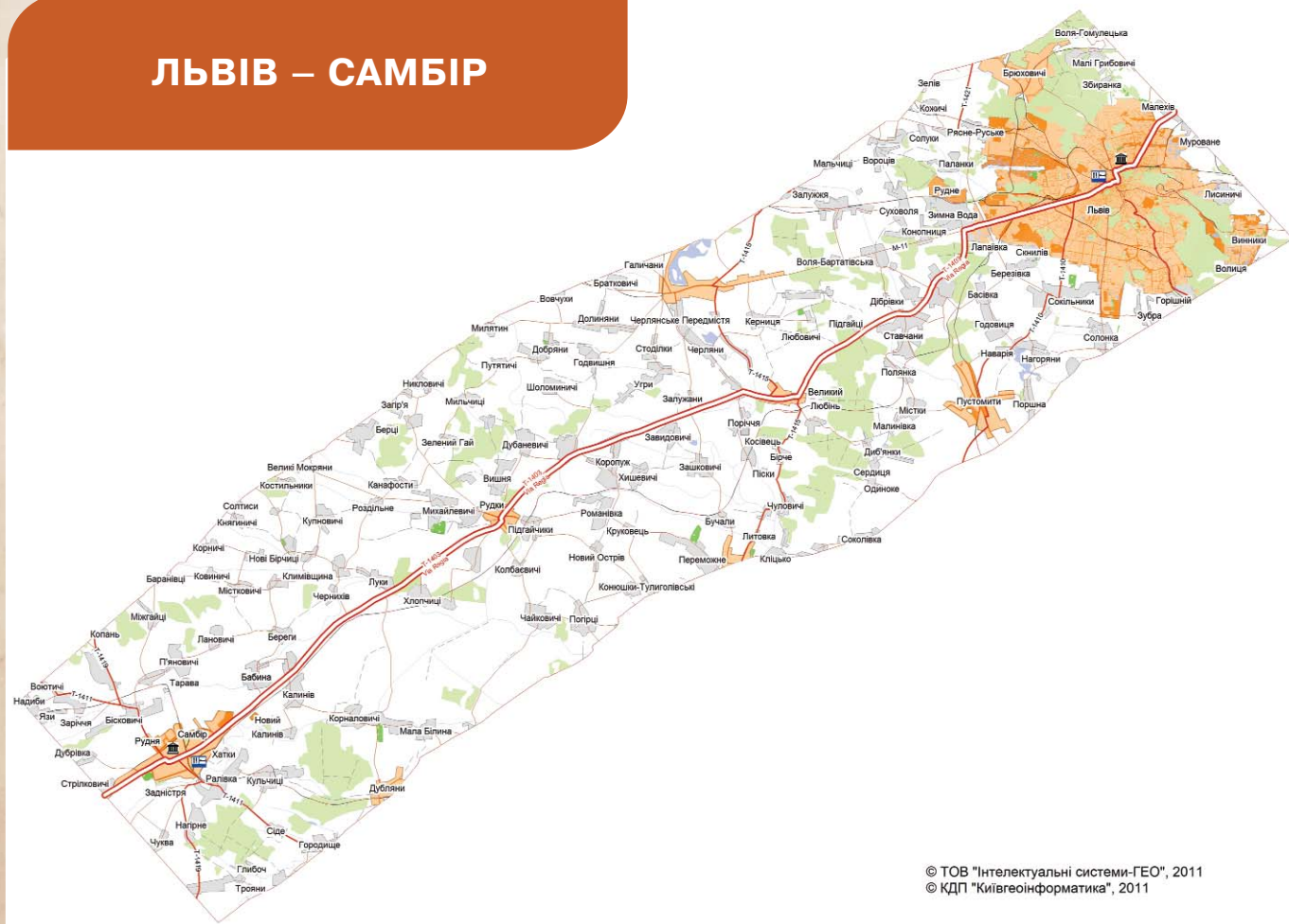
в якому зібрані автентичні церкви та будови XVII–XIX ст. з предметами побуту та одягу:

79014, м. Львів, вул. Чернеча, тел. +38 032 243-78-23, +38 032 247-18-82,
факс +38 032 271-23-60, e-mail: museumlviv@gmail.com, www.skansen.lviv.ua

ЛЬВІВ – САМБІР

© ТОВ "Інтелектуальні системи-ГЕО", 2011
© КДП "Київгеоінформатика", 2011

Ми продовжуємо нашу подорож історичними шляхами Via Regia. Нас чекає дорога на Самбір, яка сповнена цікавинок. Вже за 14 км від Львова розташований палац львівських архієпископів (1730 р.) посеред великого парку в містечку Оброшине (4 тис. жит., 49°47'07" пн. ш., 23°52'07" сх. д.).

Зараз в палаці міститься Дослідний інститут землеробства. Можна також оглянути напівзруйнований костел та греко-католицьку церкву. За 30 км на південний захід від Львова розташоване містечко Любін Великий (6,7 тис. жит., 49°43'26" пн. ш., 23°44'01" сх. д.). Чимале курортне селище витяглося по команді "струнко!" вздовж траси.

У парку ліворуч від дороги, на території місцевого дитячого інтернату, огля-

даємо палац баронів Бруницьких, зведений на місці давнього замку. Орієнтиром до палацу будуть дві греко-католицькі церкви при дорозі: велетенська нова і маленька дерев'яна

Миколаївська (1854 р.). А ще в Любені є цікавий римо-католицький костел – при дорозі, й шукати не треба. Виглядає як стародавній, а насправді, за архітектурними мірками, – юнак юнаком (1930–1932 рр.).

Далі по курсу Рудки (5,7 тис. жит., 49°39'10" пн. ш., 23°29'13" сх. д.). У центрі містечка, напроти автостанції, стоїть Ратуша (кін. XIX ст., пл. Відродження, 1-А), а трохи далі помітно гарний бароковий костел (1728 р.).

У сусідньому з Рудками селі Вишня (стара назва Бенькова Вишня, 1,8 тис. жит., 49°40'36" пн. ш.,

23°28'59" сх. д.) зберігся маєток видатного польського драматурга Александра Фредра. Останні роки палац (1835 р.) відреставровано, в комплексі створюється музей.

Нарешті, різнокольоровий САМБІР (36,6 тис. жит., 2010 р., 49°31'20" пн. ш., 23°11'49" сх. д.). Перша згадка у 1241 р., магдебурзьке право з 1390 р. Одне з важливих торговельних міст на шляху Via Regia. З 1939 р. районний центр Львівської області. Місто обласного значення.

Повз масивну споруду колишнього суду прямуємо до площі Ринок. Праворуч на пагорбі підноситься оборонний костел Івана Хрестителя (1530–1568 рр.). Маленька підказка: вхід до храму зараз здійснюється через західну сторону. Окраса площі – ратуша (XVII–XIX ст.). На її балкончик можна піднятися, для цього треба лише повідомити вахтеру ваше бажання побачити місто з висоти пташиного лету.

Біля ратуші – зелений сквер з лавочками. На площі установлені пам'ятник Т. Шевченку та фігура Богоматері. За квартал від Ринку – бернардинський костел (XVII ст.). Тут щосуботи об 11–30 проводяться концерти класичної музики. Стіна до стіни з костелом стоїть яскраво-блакитна церква Різдва (XVIII ст.). Християни вважають, що у храмі зберігаються мощі св. Валентина – того самого, про якого всі згадують 14 лютого. Якщо від площі Ринок рухатися на північ, вийдемо до ошатної будівлі, в якій зараз розташований музей "Бойківщина".

На площі Ринок стоїть готель "Імперіал": пл. Ринок, 4, тел. +38 03236 20465, факс +38 03236 20581, +38 067 371 17 67, <http://www.imperial.co.ua>.

На відстані 77 км від Самбору у затишному урочищі в передгір'ї Карпат між курортами Трускавець та Моршин розташована база відпочинку "Шепільська".

Величезне озеро, два відкритих басейни, цілюще гірське джерело, смачна українська кухня, вишуканий бар-ресторан, комфортабельні номери, окремі котеджі, руська парна, фінська сауна, конференц-зал, спортивний комплекс, привітний персонал та високий рівень обслуговування зробить ваш відпочинок на Шепільській базі надзвичайно приємним та незабутнім.

Стрийський район, урочище Шепільське, с. Довголука, тел. +38 095 260 50 10, +38 03245 651-21, e-mail: shepilska@rambler.ru, www.shepilska.com.ua

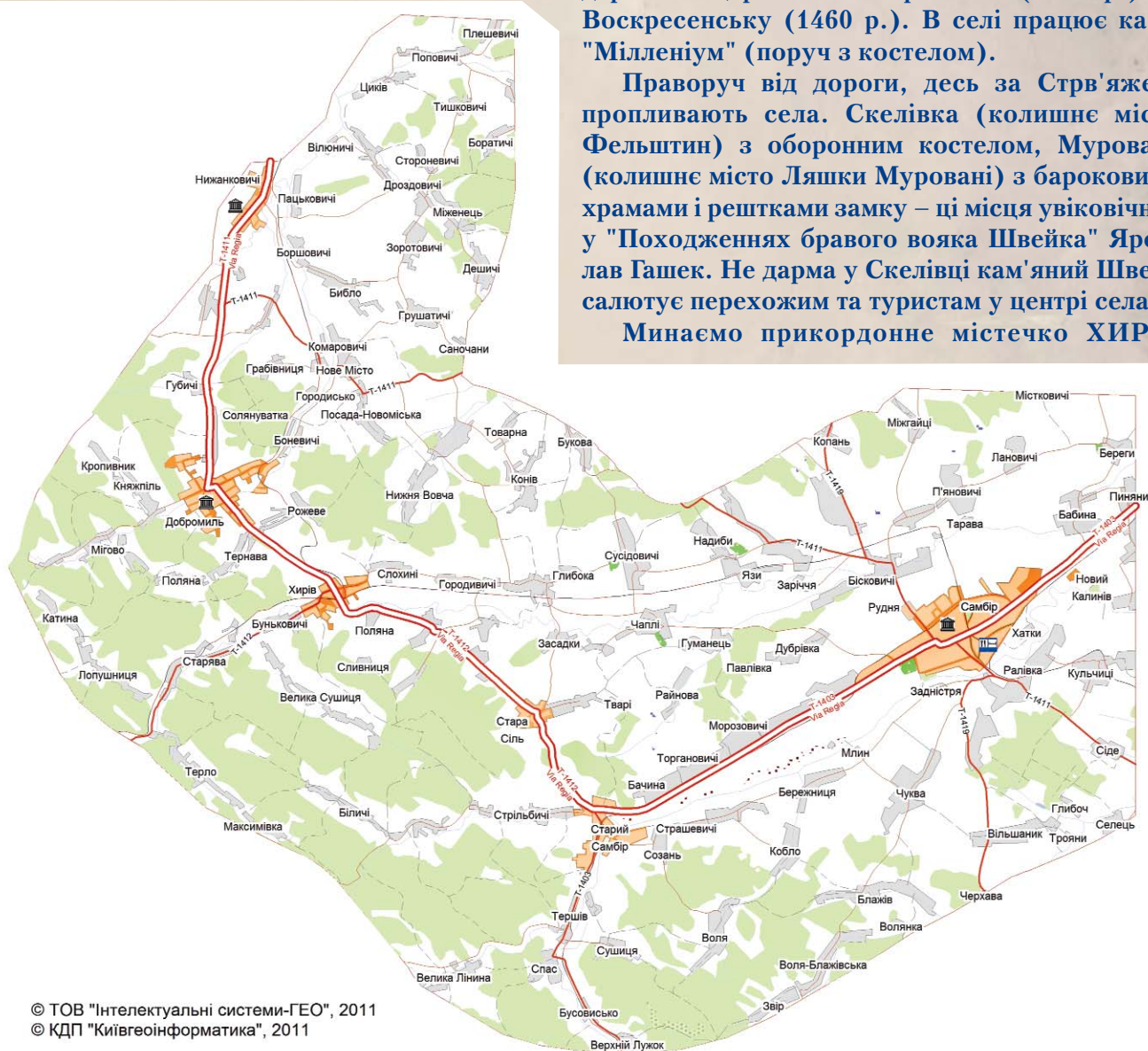

САМБІР – СТАРИЙ САМБІР – ДОБРОМИЛЬ – НИЖАНКОВИЧІ

Із Самбора дорога веде на захід, в карпатські передгір'я. Стара Сіль (1,2 тис. жит., 49°29'22" пн. ш., 22°57'56" сх. д.) – надзвичайно цікаве село: тут можна оглянути Михайлівський костел (1660 р.), еkleктичну віллу "Анна" (1911 р.), дерев'яні церкви св. Параскеви (1440 р.) та Воскресенську (1460 р.). В селі працює кафе "Мілленіум" (поруч з костелом).

Праворуч від дороги, десь за Стрв'яжем, пропливають села. Склівка (колишнє місто Фельштин) з оборонним костелом, Муроване (колишнє місто Ляшки Муровані) з бароковими храмами і рештками замку – ці місця увіковічнів у "Походженнях бравого вояка Швейка" Ярослава Гашек. Не дарма у Склівці кам'яний Швейк салютує перехожим та туристам у центрі села.

Минаємо прикордонне містечко ХІРІВ

© ТОВ "Інтелектуальні системи-ГЕО", 2011
© КДП "Київгеоінформатика", 2011

(4 тис. жит., 49°31'51" пн. ш., 22°51'12" сх. д.) – ще одне місце з роману Я.Гашека (карта походеньок Швейка нашими теренами висить поблизу хирівського залізничного вокзалу). В Хирові варто оглянути храми середмістя та величезний комплекс ієзуїтського конвікту (школи) на горі над Стрв'яжем (1880-і роки). Тут до 1914 р. виховувалися діти польської еліти, яка жила в пруській та російській частинах Польщі, де подібних закладів не було.

Від Хирова вже зовсім поруч ДОБРОМИЛЬ (5 тис. жит., 2010 р., 49°34'14" пн. ш., 22°47'22" сх. д.). Перша згадка у 1374 р., маґдебурзьке право – з 1566 р.).

Доброміль – наймістичніше місто українських Карпат. Про Доброміль останнім часом вийшло відразу два цікавих романи: "Тамдевін" Галини Вдовиченко та "Слуга з Добромиля" Галини Пагутяк. В обох творах неодноразово згадується Добромільський замок, орлине гніздо магнатів Гербуртів (1584–1614 рр.). Порадимо добиратися до твердині не з міста, а з сусіднього села Тернава – так на кілька кілометрів ближче. Увага! В горах легко заблукати, тож не соромтесь запитувати дорогу. Біля підніжжя сусідньої з замком гори стоїть Василянський монастир св. Онуфрія (1705–1751 рр.). У центрі самого міста на туристів чекають ратуша з бюстом Адама Міцкевича та Преображенський костел (XVI ст.).

Нарешті, кордон і останнє українське поселення. НИЖАНКОВИЧІ (2 тис. жит., 2010 р., 49°40'49" пн. ш., 22°48'21" сх. д.). Перша згадка у 1377 р., маґдебурзьке право – з 1408 р.

Нижанковичі – своєрідний острів, тільки не в морях-океанах, а на крайньому заході України. До Львова звідси 127 км, до Перемишля лише 13. Польща – он вона, неозброєним оком видно. А до всієї решти України мешканцям се-

лища треба перебиратися через маленьку річку Вігор (Вяр) – народжена в Польщі, вона раптом забігає на кілька кілометрів на українську сторону кордону і знову тікає в Євросоюз.

Пам'ятки селища розташовані поруч, тому на оглядини багато часу не знадобиться. Спочатку буде Троїцький костел (XVII ст.), далі Ратуша (XIX ст.) – скромна одноповерхова споруда з флюгером-оленом на даху використовувалась як магістрат і пожежна частина до Другої світової, а в радянський час перетворилася на справжню комуналку з установ: і пожежники, і бригада швидкої допомоги, і дизель-електростанція, і аптека – все тут. У 1960-х рр. споруду переобладнали на гуртожиток місцевого ПТУ. Цінна пам'ятка селища – оборонна Троїцька церква з XVI ст. – стоїть неподалік колишнього магістрату.

У південній частині селища є старий іудейський кіркут (синагога не пережила II світову), а одним з корпусів місцевого ПТУ слугує ошатний панський маєток початку XX ст.

Основні види діяльності:

- розробка програмного забезпечення та інформаційних систем
- розробка електронних атласів, інформаційно-пошукових картографічних систем і просторових баз даних
- впровадження геоінформаційного програмного забезпечення
- розробка корпоративних та Інтернет/інтранет систем з використанням геоінформаційних технологій
- обробка і аналіз аерофотознімків, супутникових знімків, даних радіолокації та GPS-пристроїв
- створення електронних карт в векторних і растрових форматах
- друк паперових карт і атласів
- консультації по використанню геоінформаційних технологій
- продаж геоінформаційних програмних та інформаційних продуктів
- навчання і підтримка клієнтів

Компанія **"Інтелектуальні Системи ГЕО" (ІСГео)** створена у 1996 р. групою спеціалістів Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова і є провідною українською компанією у сфері розробки та впровадження геоінформаційних систем і просторових баз даних. ІСГео вбачає свою місію у

наданні клієнту найбільш вигідних і потрібних йому у бізнесі геоінформаційних продуктів, рішень та послуг для усього діапазону геосистем: настільних, клієнт-серверних, веб- і мобільних.

До реалізації місії ІСГео залучено висококваліфікований персонал, що поділяється на 3 групи: спеціалісти з інформаційних технологій (зокрема – програмісти), спеціалісти з ГІС та консультанти. Усі вони є випускниками профільних факультетів провідних ВУЗів, таких як Київський та Московський державні університети, Київський політехнічний інститут. Два співробітники ІСГео є кандидатами наук.

"Інтелектуальні Системи ГЕО" надає клієнтам практично усі види геоінформаційних продуктів, рішень та послуг. Програмні продукти власної розробки складаються із 5 комплектів програм: isgeoMapSS, isgeoTrinetSS, isgeoRegisterSS, isgeoSpecific, isgeoShareware. Кожний комплект складається із кількох програм, які можуть поставлятися як окремо, так і в комплекті.

isgeoMapSS призначено для створення тематичних атласів, інформаційно-пошукових картографічних систем та картографічних веб-серверів. **isgeoTriNetSS** використовується для створення геоінформаційних порталів. **isgeoRegisterSS** включає кілька програм для створення реєстраційних, кадастрових та інших систем, які базуються на зв'язку електронної карти з атрибутними базами даних. **isgeoSpecific** поєднує окремі програми, такі як система оперативного слідкування за станом вагонного парку та система інформаційної підтримки екологічного моніторингу. **isgeoShareware** є новою ініціативою ІСГео, яка почалася у 2004 р. До цього комплекту входять умовно-безкоштовні програмні продукти.

Як багаторічний (з 1996 р.) партнер американської компанії **MapInfo Corp.** (з 2006 р. – стратегічний партнер) ІСГео поставляє, впроваджує та обслуговує в Україні весь ряд програмних продуктів MapInfo: настільні - MapInfo Professional, MapInfo Runtimes, MapInfo MapX, VerticalMapper, серверні – SpatialWare, Веб – MapXtreme, Discovery, мобільні – MapX Mobile.

Крім програмних продуктів MapInfo Corp., компанією ІСГео поставляються також продукти фірм **Avenza Inc.** (Канада), **Infotech Europe** (Великобританія), **PCI Geomatics Inc.** (Канада) та ін.

Компанія розробляє та постачає просторові бази даних, які включають топографічні та загальногеографічні карти різних масштабів, карти адміністративно-територіального поділу України, карти областей, окремих міст, різноманітні тематичні карти, а також бази даних адміністративно-територіального поділу та населення. Іншим популярним видом інформаційних продуктів ІСГео є атласи - такі як Атлас України, Атлас кількості та територіального розміщення населення України, Атлас радіоактивного забруднення України та ін.

За роки діяльності ІСГео створено кілька технологічних рішень, які дозволяють значно здешевити постачання та налаштування цих рішень клієнтам за рахунок повторного використання. Клієнтам пропонуються Технологія створення електронних атласів, Технологія побудови картографічних серверів Інтернет, Технологія геореєстрації isgeoRegister, Методологія та технологія "Каркас ГеоРішень" (GeoSF - GeoSolutions Framework) для побудови геоінформаційних порталів.

Нашими клієнтами є відомі компанії та організації, такі як DCC/Астеліт, UMC, Укртелеком, Скайлок-Україна, Беніш Джі Пі Ес Україна, КП «Київпастрас», Білайн, Coca Cola Beverages Ukraine, Reemstma Ukraine, Проктер енд Гембл Україна, AC Nielsen Ukraine, ТНК-ВР Україна, Укрнафта, АК «Київводоканал», банки «Аваль», «Індекс-банк», «Надра», «УкрПромБанк», «УкрСоцБанк», Візіком, МНС України, МінЕкономіки України, Погранична служба України, Інститут географії НАНУ, ДП «Київгеоінформатика», НВП «Картографія», SwedeSurvey (Швеція), GRS (Німеччина), IRSN (Франція) та інші.

ТОВ "Інтелектуальні Системи ГЕО"

02100, м. Київ, вул. Будівельників, 34/1, оф. 1

Тел./факс: +380 (44) 503 64 43, тел. +380 (44) 569 41 10

Інтернет: <http://www.isgeo.com.ua>, e-mail: company@isgeo.kiev.ua

**"Via Regia – Україна – культурний шлях Ради Європи" –
перший у країні путівник, який представляє унікальні пам'ятки культури
України періоду давньої та пізньої епохи
функціонування мережі Via Regia,
та відкриває нові туристичні можливості напередодні Євро-2012.**

Публікація базується на матеріалах проекту "Via Regia – Україна – культурний шлях Ради Європи", який було реалізовано у партнерстві з обласними та районними державними адміністраціями, історико-культурними та туристичними об'єктами Київської, Житомирської, Рівненської, Львівської, Волинської областей, м.Києва за підтримки Міжнародного фонду "Відродження".

Над текстом путівника працювали
Леонтій Войнович, Ірина Пустиннікова,
Володимир Васильєв та Анастасія Зінченко.
Фотографії надані Іриною Пустинніковою,
обласними, районними державними адміністраціями,
історико-культурними та туристичними об'єктами.

Путівник видано за підтримки
Міжнародного фонду "Відродження"
м. Київ, вул. Артема, 46,
тел: +380 (44) 461 97 09, факс: +380 (44) 486 76 29,
irf@irf.kiev.ua, http://www.irf.ua/

Науково-популярний журнал
"Туризм сільський зелений"
II (липень-грудень), 2011 р.

Ознайомлює з сільським туризмом різних регіонів України,
розповідає про нові маршрути сільського туризму, культуру,
традиції та ремесла у селі, представляє гостинних господарів,
надає поради та рекомендації для новачків,
акцентує увагу на проблемах та перспективах розвитку.
Передплата у будь-якому поштовому відділенні.
Передплатний індекс 40307.

Головний редактор колективного підприємства
"Дім, сад, город"
Микола Халимоненко
Головний редактор журналу "Туризм сільський зелений"
Володимир Васильєв
Редагування
Наталія Борисенко
Макетування, комп'ютерна верстка та дизайн
Оксана Кисленко та Ольга Смаглій

@ при передруці матеріалів обов'язково
посилатися на журнал "Туризм сільський зелений"
Підписано до друку 20.09.2011 року.
Ціна договірна.

Адреса редакції
та видавця
КП "Дім, сад, город":
вул. Заболотного, 19,
м. Київ, 03680
Для листування:
04209, м. Київ, а/с 4
Тел./факс +38 044 223-38-17
e-mail: vgt951@gmail.com
www.greentour.com.ua

ТУРИЗМ
сільський
зелений

Науково-популярний журнал

Засновник – Спілка сприяння розвитку
сільського зеленого туризму в Україні.
Реєстраційне свідоцтво КВ №3212
видано 7 травня 1998 р.
Міністерством інформації України
Видається з 1997 року.

© "Туризм сільський зелений"

ВІА РЕГІА –
великий культурний шлях Ради Європи
Via Regia –
Cultural Route of the Council of Europe

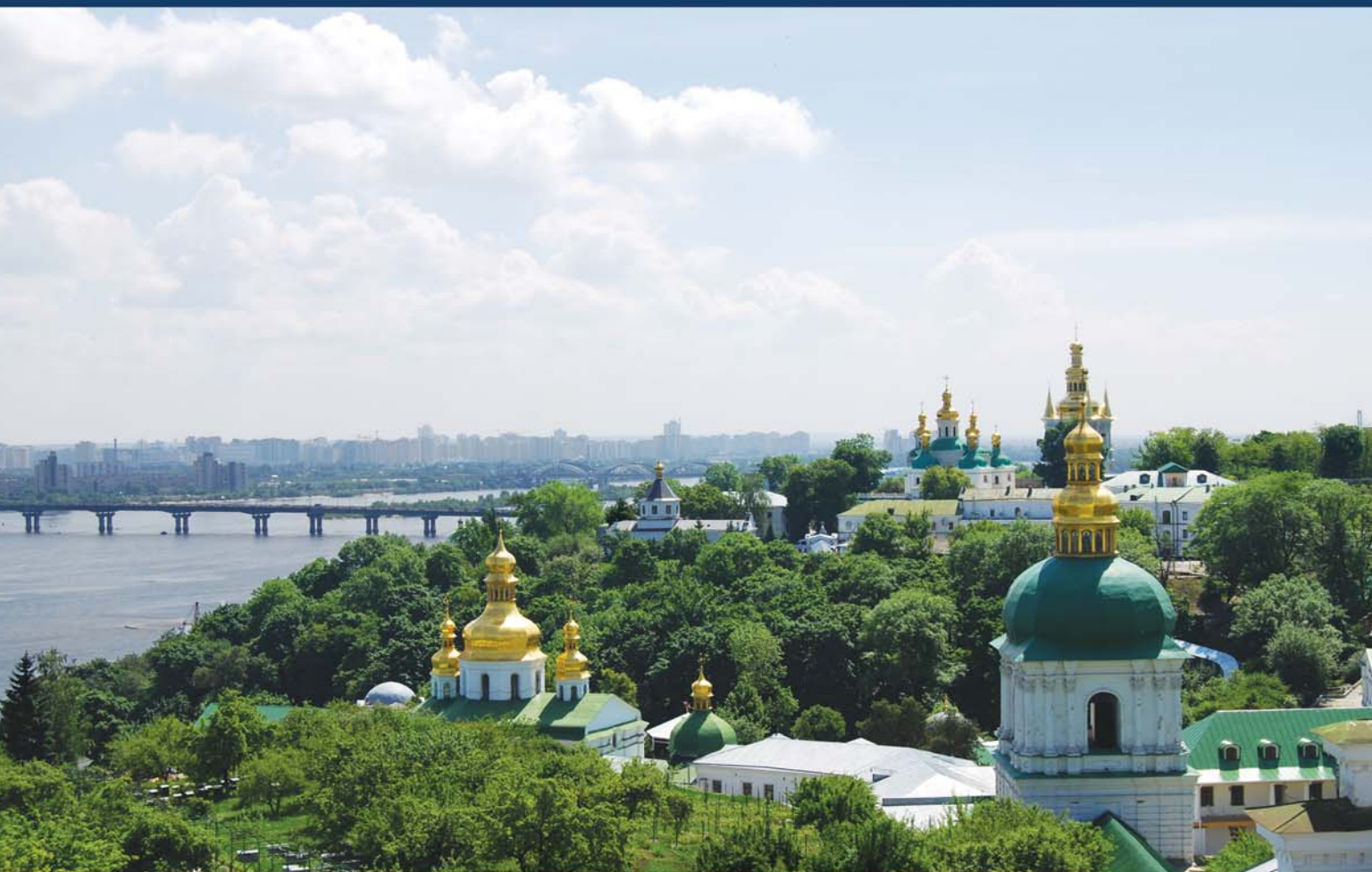

Туризм
сільський
зелений

Індекс 40307

II'2011

(липень-грудень)

ВІА РЕГІА

Cultural Route of the Council of Europe

ISSN 0235-6368

10>

9 770235 636008